

Themafiche

BESCHERMING VAN PERSOONSGEGEVENS

Het recht op bescherming van persoonsgegevens is een grondrecht en de eerbiediging ervan vormt een belangrijk doel voor de Europese Unie.

Het is verankerd in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (hierna: „Handvest”), dat in artikel 8 bepaalt:

- „1. Eenieder heeft recht op bescherming van zijn persoonsgegevens.
2. Deze gegevens moeten eerlijk worden verwerkt, voor bepaalde doeleinden en met toestemming van de betrokkene of op basis van een andere gerechtvaardigde grondslag waarin de wet voorziet. Eenieder heeft recht van inzage in de over hem verzamelde gegevens en op rectificatie daarvan.
3. Een onafhankelijke autoriteit ziet erop toe dat deze regels worden nageleefd.”

Dit grondrecht houdt voorts nauw verband met het recht op eerbiediging van het privéleven en van het familie- en gezinsleven, dat is vervat in artikel 7 van het Handvest.

Het recht op bescherming van persoonsgegevens is tevens vastgelegd in artikel 16, lid 1, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU), dat daartoe in de plaats is gekomen van artikel 286 EG.

Wat het afgeleide recht betreft, heeft de Europese Gemeenschap zich vanaf midden jaren negentig verschillende instrumenten verschaft waarmee de bescherming van persoonsgegevens moest worden verzekerd. Richtlijn 95/46/EG betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens¹, die is vastgesteld op grondslag van artikel 100 A EG, vormt in dit opzicht de belangrijkste Uniehandeling op dat gebied. Hierin zijn de algemene voorwaarden voor rechtmatigheid van de verwerking van deze gegevens alsmede de rechten van de betrokkenen vastgelegd en is met name bepaald dat in de lidstaten onafhankelijke toezichthoudende autoriteiten werden ingesteld.

---

¹ Richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad van 24 oktober 1995 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (PB L 281 van 23.11.1995, blz. 31), geconsolideerde versie van 20.11.2003, ingetrokken per 25 mei 2018 (zie voetnoot 5).

Richtlijn 2002/58/EG² bracht vervolgens een aanvulling op richtlijn 95/46/EG, met een harmonisering van de regelgeving van de lidstaten inzake de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, met name bij de verwerking van persoonsgegevens in de sector elektronische communicatie.³

Binnen de ruimte van vrijheid, veiligheid en recht (oud artikelen 30 en 31 VEU) regelt voorts kaderbesluit 2008/977/JBZ⁴ (tot mei 2018) de bescherming van persoonsgegevens op het gebied van politieke en justitiële samenwerking in strafzaken.

De Europese Unie heeft recentelijk een nieuw algemeen rechtskader op dit gebied ontwikkeld. Daartoe heeft de Unie in 2016 vastgesteld: verordening (EU) 2016/679⁵ betreffende gegevensbescherming, waarbij richtlijn 95/46/EG is ingetrokken en die rechtstreeks toepasselijk zal zijn vanaf 25 mei 2018, alsmede richtlijn (EU) 2016/680⁶ inzake bescherming van die gegevens in strafzaken, waarbij kaderbesluit 2008/977/JBZ is ingetrokken en waarvan de termijn voor omzetting door de lidstaten op 6 mei 2018 verstrijkt.

Ten slotte is in het kader van de verwerking ervan door de instellingen en organen van de EU de bescherming van persoonsgegevens verzekerd door verordening (EG) nr. 45/2001⁷. Op basis van deze verordening kon in 2004 de Europese Toezichthouder voor gegevensbescherming in het leven worden geroepen. In januari 2017 heeft de Commissie een voorstel⁸ ingediend voor een nieuwe verordening tot intrekking van verordening nr. 45/2001 en besluit nr. 1247/2002/EG teneinde de desbetreffende voorschriften te moderniseren en deze aan te passen aan het bij verordening (EU) 2016/679 gecreëerde nieuwe stelsel.

-
- 2 Richtlijn 2002/58/EG van het Europees Parlement en de Raad van 12 juli 2002 betreffende de verwerking van persoonsgegevens en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer in de sector elektronische communicatie (richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie) (PB L 201 van 31.7.2002, blz. 37), geconsolideerde versie van 19.12.2009.
  - 3 Richtlijn 2002/58/EG is gewijzigd bij richtlijn 2006/24/EG van het Europees Parlement en de Raad van 15 maart 2006 betreffende de bewaring van gegevens die zijn gegenereerd of verwerkt in verband met het aanbieden van openbaar beschikbare elektronische communicatiediensten of van openbare communicatienetwerken en tot wijziging van richtlijn 2002/58/EG (PB L 105 van 13.4.2006, blz. 54). Deze richtlijn is door het Hof in het arrest van 8 april 2014, Digital Rights Ireland en Seitlinger e.a. (C-293/12 en C-594/12, EU:C:2014:238), ongeldig verklaard omdat zij een ernstige aantasting vormde van het recht op eerbiediging van het privéleven en het recht op bescherming van persoonsgegevens (zie rubriek I.1, met het opschrift „Overeenstemming van het afgeleide Unierecht met het recht op bescherming van persoonsgegevens“ van deze fiche).
  - 4 Kaderbesluit 2008/977/JBZ van de Raad van 27 november 2008 over de bescherming van persoonsgegevens die worden verwerkt in het kader van de politieke en justitiële samenwerking in strafzaken (PB L 350 van 30.12.2008, blz. 60), ingetrokken per 6 mei 2018 (zie voetnoot 6).
  - 5 Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van richtlijn 95/46/EG (PB L 119 van 4.5.2016, blz. 1), van toepassing vanaf 25 mei 2018.
  - 6 Richtlijn (EU) 2016/680 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door bevoegde autoriteiten met het oog op de voorkoming, het onderzoek, de opsporing en de vervolging van strafbare feiten of de tenuitvoerlegging van straffen, en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van kaderbesluit 2008/977/JBZ van de Raad (PB L 119 van 4.5.2016, blz. 89).
  - 7 Verordening (EG) nr. 45/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 18 december 2000 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de communautaire instellingen en organen en betreffende het vrije verkeer van die gegevens (PB L 8 van 12.1.2001, blz. 1).
  - 8 Voorstel voor een verordening van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens door de instellingen, organen en instanties van de Unie en betreffende het vrije verkeer van die gegevens, en tot intrekking van verordening (EG) nr. 45/2001 en besluit nr. 1247/2002/EG [COM(2017) 8 final].

I. In het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie erkend recht op bescherming van persoonsgegevens

1. Overeenstemming van het afgeleide Unierecht met het recht op bescherming van persoonsgegevens

*Arrest van 9 november 2010 (Grote kamer), Volker und Markus Schecke en Eifert (C-92/09 en C-93/09, EU:C:2010:662)*⁹

In deze zaak stonden in de hoofdgedingen landbouwers en het Land Hessen tegenover elkaar met betrekking tot de bekendmaking, op de website van de Bundesanstalt für Landwirtschaft und Ernährung (Duits federaal instituut voor landbouw en voedselvoorziening), van persoonsgegevens die hen betroffen in hun hoedanigheid van begunstigen van financiële middelen uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees Landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo). Die landbouwers verzetten zich tegen die bekendmaking met het argument, in het bijzonder, dat die bekendmaking niet was gerechtvaardigd door een zwaarder wegend openbaar belang. Het Land Hessen meende dat de bekendmaking van die gegevens voortvloeide de verordeningen (EG) nr. 1290/2005¹⁰ en nr. 259/2008¹¹, die de regeling inzake de financiering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid bevatten en bekendmaking van informatie over de natuurlijke personen die begunstigen zijn van het ELGF en het Elfpo, verplicht stellen.

In deze context heeft het Verwaltungsgericht Wiesbaden (bestuursrechter Wiesbaden, Duitsland) het Hof van Justitie verschillende vragen voorgelegd over de geldigheid van een aantal bepalingen van verordening (EG) nr. 1290/2005 en van verordening (EG) nr. 259/2008, op grond waarvan dergelijke informatie ter beschikking van het publiek moet worden gesteld, met name middels websites van de nationale instanties.

Het Hof heeft met betrekking tot het op elkaar afstemmen van het in het Handvest erkende recht op bescherming van persoonsgegevens en de transparantieplichting op het gebied van Europese fondsen opgemerkt dat de bekendmaking op een website van de nominatieve gegevens betreffende de begunstigen van de fondsen en de door hen ontvangen bedragen, wegens de vrije toegang van derden tot de website een aantasting vormt van het recht van de betrokken begunstigen op eerbiediging van hun privéleven in het algemeen en op de bescherming van hun persoonsgegevens in het bijzonder (punten 56-64).

Om gerechtvaardigd te zijn, moet een dergelijke aantasting bij wet zijn voorzien, de wezenlijke inhoud van die rechten eerbiedigen en, met inachtneming van het evenredigheidsbeginsel, noodzakelijk zijn en daadwerkelijk beantwoorden aan door de Unie erkende doelstellingen van algemeen belang, en moeten de afwijkingen en beperkingen op die rechten binnen de grenzen van het strikt noodzakelijke blijven (punt 65). In deze context heeft het Hof geoordeeld dat de belastingplichtigen in een democratische samenleving weliswaar het recht hebben om te worden geïnformeerd over het gebruik van overheidsmiddelen, doch dat dit niet wegneemt dat de Raad en de Commissie een evenwichtige

⁹ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2010, blz. 11.

¹⁰ Verordening (EG) nr. 1290/2005 van de Raad van 21 juni 2005 betreffende de financiering van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (PB L 209 van 11.8.2005, blz. 1), ingetrokken bij verordening (EU) nr. 1306/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 17 december 2013 inzake de financiering, het beheer en de monitoring van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (PB L 347 van 20.12.2013, blz. 549).

¹¹ Verordening (EG) nr. 259/2008 van de Commissie van 18 maart 2008 tot vaststelling van uitvoeringsbepalingen van verordening (EG) nr. 1290/2005 van de Raad met betrekking tot de bekendmaking van informatie over de begunstigen van financiële middelen uit het ELGF en het Elfpo (PB L 76 van 19.3.2008, blz. 28), ingetrokken bij uitvoeringsverordening (EU) nr. 908/2014 van de Commissie van 6 augustus 2014 houdende uitvoeringsbepalingen van verordening (EU) nr. 1306/2013 van het Europees Parlement en de Raad, wat betreft betaalorganen en andere instanties, financieel beheer, goedkeuring van de rekeningen, voorschriften inzake controles, zekerheden en transparantie (PB L 255 van 28.8.2014, blz. 59).

afweging van de verschillende betrokken belangen dienden te maken, waarvoor, vóór de vaststelling van de betwiste bepalingen, moest worden nagegaan of de bekendmaking van die gegevens middels één website per lidstaat, niet verder ging dan noodzakelijk was voor de verwezenlijking van de nagestreefde rechtmatige doelstellingen (punten 77, 79, 85, 86).

Het Hof heeft dus bepaalde voorschriften van verordening (EG) nr. 1290/2005 alsmede verordening (EG) nr. 259/2008 in haar geheel ongeldig verklaard voor zover deze bepalingen ten aanzien van natuurlijke personen die steun uit het ELGF en het Elfpo hebben ontvangen, voorzien in de verplichte bekendmaking van persoonsgegevens betreffende iedere begunstigde, zonder dat daarbij onderscheid wordt gemaakt op basis van relevante criteria, zoals de tijdvakken waarin zij die steun hebben ontvangen, de frequentie, het type en de omvang van de steunverlening (punt 92, dictum 1). Volgens het Hof wordt evenwel niet teruggekomen op de gevolgen van de bekendmaking van de lijsten van begunstigten van dergelijke steun waartoe de nationale autoriteiten tijdens de periode vóór de datum van het arrest waren overgegaan (punt 94, dictum 2).

Arrest van 17 oktober 2013, Schwarz (C-291/12, EU:C:2013:670)

Schwarz verzocht bij de gemeente Bochum (Duitsland) om afgifte van een paspoort, waarbij hij echter weigerde zijn vingerafdrukken te laten afnemen. Aangezien de gemeente zijn verzoek afwees, stelde Schwarz beroep in bij het Verwaltungsgericht Gelsenkirchen (bestuursrechter Gelsenkirchen, Duitsland) waarbij hij vorderde dat deze gemeente werd bevolen hem een paspoort af te geven zonder afname van zijn vingerafdrukken. Voor deze rechter betwistte Schwarz de geldigheid van verordening (EG) nr. 2252/2004¹², waarbij de verplichting is ingevoerd om van de aanvragers van paspoorten vingerafdrukken af te nemen. Hij betoogde daartoe onder meer dat deze verordening het recht op bescherming van persoonsgegevens en het recht op eerbiediging van het privéleven schendt.

In deze context heeft het Verwaltungsgericht Gelsenkirchen zich tot het Hof van Justitie gewend met een verzoek om een prejudiciële beslissing teneinde te vernemen of die verordening, voor zover daarbij de aanvrager van een paspoort wordt verplicht zijn vingerafdrukken te laten nemen en wordt voorzien in opname daarvan in het paspoort, geldig is, met name in het licht van het Handvest.

Het Hof heeft bevestigend geantwoord, door te oordelen dat het afnemen van vingerafdrukken en de opname daarvan in het paspoort door de nationale autoriteiten, zoals geregeld door artikel 1, lid 2, van verordening (EG) nr. 2252/2004, weliswaar een aantasting van de rechten op eerbiediging van het privéleven en bescherming van persoonsgegevens vormen, doch dat deze aantasting gerechtvaardigd is door de doelstelling van bescherming van paspoorten tegen elk frauduleus gebruik.

Om te beginnen wordt met een dergelijke bij wet gestelde beperking een door de Unie erkende doelstelling van algemeen belang nagestreefd, aangezien daarmee met name wordt beoogd te voorkomen dat personen illegaal het grondgebied van de Unie binnenkomen (punten 35-38). Vervolgens zijn het afnemen en het bewaren van de vingerafdrukken geschikt om die doelstelling te verwezenlijken. Hoewel, ten eerste, de methode om de identiteit te verifiëren door middel van vingerafdrukken niet volledig betrouwbaar is, vermindert zij immers aanzienlijk het risico van acceptaties van niet-geautoriseerde personen. Ten tweede betekent het feit dat er geen overeenstemming bestaat tussen de vingerafdrukken van de paspoorthouder enerzijds, en de in dit document aangebrachte gegevens anderzijds, niet dat de betrokkene de binnenkomst op het grondgebied van de Unie automatisch wordt geweigerd, maar heeft dit enkel tot gevolg dat die persoon aan een grondig onderzoek zal worden onderworpen teneinde definitief zijn identiteit te kunnen vaststellen (punten 42-45).

¹² Verordening (EG) nr. 2252/2004 van de Raad van 13 december 2004 betreffende normen voor de veiligheidskenmerken van en biometrische gegevens in door de lidstaten afgegeven paspoorten en reisdocumenten (PB L 385 van 29.12.2004, blz. 1), zoals gewijzigd bij verordening (EG) nr. 444/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 6 mei 2009 (PB L 142 van 6.6.2009, blz. 1).

Wat ten slotte de noodzaak van een dergelijke verwerking betreft, is het Hof niet in kennis gesteld van het bestaan van maatregelen die voldoende doeltreffend zijn maar die een minder ingrijpende aantasting meebrengen van de in de artikelen 7 en 8 van het Handvest erkende rechten dan de maatregelen die de op vingerafdrücken gebaseerde methode meebrengt (punt 53). Artikel 1, lid 2, van verordening (EG) nr. 2252/2004 brengt geen verwerkingen van vingerafdrücken met zich mee die verder gaan dan voor de verwezenlijking van die doelstelling noodzakelijk is. Die verordening preciseert immers uitdrukkelijk dat vingerafdrücken alleen mogen worden gebruikt voor het verifiëren van de authenticiteit van het paspoort en de identiteit van de houder ervan. Bovendien biedt artikel 1, lid 2, van die verordening bescherming tegen het risico dat gegevens die vingerafdrücken bevatten, worden gelezen door personen die daarvoor geen toestemming hebben, en bepaalt dat artikel dat vingerafdrücken enkel mogen worden bewaard in het paspoort zelf, dat het exclusieve bezit van de houder ervan blijft (punten 54-57, 60, 63).

Arrest van 8 april 2014 (Grote kamer), Digital Rights Ireland en Seitlinger e.a. (gevoegde zaken C-293/12 en C-594/12, EU:C:2014:238)¹³

Dit arrest is voortgekomen uit verzoeken tot toetsing van de geldigheid van richtlijn 2006/24/EG betreffende het bewaren van gegevens, in het licht van de grondrechten op eerbiediging van het privéleven en op bescherming van persoonsgegevens, welke verzoeken waren ingediend in het kader van nationale gedingen bij de Ierse en de Oostenrijkse gerechten. In zaak C-293/12 was bij de High Court (rechter in eerste aanleg, Ierland) een geding aanhangig gemaakt tussen Digital Rights Ireland en de Ierse autoriteiten over de rechtmatigheid van nationale maatregelen inzake het bewaren van gegevens betreffende elektronische communicatie. In zaak C-594/12 waren bij het Verfassungsgerichtshof (constitutioneel hof, Oostenrijk) verschillende constitutionele beroepen ingesteld waarin nietigverklaring werd gevorderd van de nationale bepaling waarbij richtlijn 2006/24/EG in Oostenrijks recht was omgezet.

Met hun verzoeken om een prejudiciële beslissing vroegen de Ierse en de Oostenrijkse rechterlijke instantie het Hof of richtlijn 2006/24/EG geldig was in het licht van de artikelen 7, 8 en 11 van het Handvest. Meer in het bijzonder vroegen zij het Hof of de krachtens die richtlijn op de aanbieders van openbare elektronische communicatiediensten of van een openbaar communicatienetwerk rustende verplichting om gegevens betreffende het privéleven van een persoon en zijn communicatie, gedurende een bepaalde tijd te bewaren en toegang daartoe toe te staan aan de bevoegde nationale autoriteiten, een ongerechtvaardigde inmenging in die grondrechten impliceerde. De typen gegevens waar het om gaat zijn met name gegevens die nodig zijn om de bron van een communicatie en de bestemming ervan te traceren en te identificeren, om de datum, het tijdstip en de duur van een communicatie alsmede het type communicatie te bepalen, om de communicatieapparatuur van de gebruikers te identificeren alsmede om de locatie van mobiele communicatieapparatuur te bepalen, tot welke gegevens onder meer behoren naam en adres van de abonnee of de geregistreerde gebruiker, het oproepende en het opgeroepen nummer en een IP-adres voor internetdiensten. Aan de hand van deze gegevens kan met name worden nagegaan met welke persoon en via welke weg een abonnee of geregistreerde gebruiker heeft gecommuniceerd, hoelang de communicatie heeft geduurd en vanaf welke plaats zij heeft plaatsgevonden. Bovendien kan aan de hand van deze gegevens worden achterhaald hoe vaak de abonnee of de geregistreerde gebruiker gedurende een bepaalde periode met bepaalde personen heeft gecommuniceerd.

Het Hof heeft om te beginnen geoordeeld dat, door dergelijke verplichtingen op te leggen aan die aanbieders, de bepalingen van richtlijn 2006/24/EG een bijzonder zware inmenging in de door de artikelen 7 en 8 van het Handvest gewaarborgde grondrechten op eerbiediging van het privéleven en op bescherming van persoonsgegevens vormden. In deze context heeft het Hof vastgesteld dat deze

¹³ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2014, blz. 60.

inmenging kon worden gerechtvaardigd door een doel van algemeen belang, zoals het bestrijden van georganiseerde misdaad. Daartoe heeft het Hof er in de eerste plaats op gewezen dat het bij de richtlijn opgelegde bewaren van gegevens geen afbreuk deed aan de wezenlijke inhoud van de grondrechten op eerbiediging van het privéleven en op bescherming van persoonsgegevens, voor zover die richtlijn niet de mogelijkheid biedt om kennis te nemen van de inhoud zelf van de elektronische communicaties en bepaalt dat de aanbieders van diensten of van een netwerk bepaalde beginselen van gegevensbescherming en -beveiliging moeten respecteren. In de tweede plaats heeft het Hof opgemerkt dat het bewaren van gegevens met het oog op de eventuele overdracht ervan aan de bevoegde nationale autoriteiten inderdaad beantwoordde aan een doelstelling van algemeen belang, te weten de bestrijding van ernstige criminaliteit, en uiteindelijk de openbare veiligheid (punten 38-44).

Het Hof heeft echter geoordeeld dat de Uniewetgever, door de richtlijn betreffende het bewaren van gegevens vast te stellen, de door het evenredigheidsbeginsel gestelde grenzen had overschreden. Bijgevolg heeft het de richtlijn ongeldig verklaard met de overweging dat de zeer ruime en bijzonder zware inmenging in de grondrechten die zij impliceerde, niet toereikend was gereguleerd teneinde te garanderen dat deze inmenging beperkt was tot het strikt noodzakelijke (punt 65). Richtlijn 2006/24/EG bestreek immers algemeen elke persoon en alle elektronischecommunicatiemiddelen en alle verkeersgegevens, zonder dat enig onderscheid werd gemaakt, enige beperking werd gesteld of enige uitzondering werd gemaakt op basis van het doel, zware criminaliteit te bestrijden (punten 57-59). De richtlijn bevatte ook geen objectieve criteria ter waarborging dat de bevoegde nationale autoriteiten enkel toegang tot de gegevens hadden en deze enkel konden gebruiken met het oog op het voorkomen, opsporen of strafrechtelijk vervolgen van inbreuken die voldoende ernstig kunnen worden beschouwd om een dergelijke inmenging te rechtvaardigen. Evenmin bevatte zij de materiële en procedurele voorwaarden voor een dergelijke toegang en een dergelijk gebruik (punten 60-62). Wat ten slotte de vraag betreft hoelang de gegevens moesten worden bewaard, bepaalde de richtlijn dat zij zes maanden moesten worden bewaard zonder dat enig onderscheid werd gemaakt tussen de categorieën gegevens op basis van de betrokken personen of het eventuele nut van de gegevens ten opzichte van het nagestreefde doel (punten 63, 64).

Bovendien heeft het Hof met betrekking tot de uit artikel 8, lid 3, van het Handvest voortvloeiende vereisten vastgesteld dat richtlijn 2006/24/EG niet voldoende garanties bood om een doeltreffende bescherming van de gegevens te verzekeren tegen het risico van misbruik en tegen onrechtmatige raadpleging en onrechtmatig gebruik van deze gegevens, en evenmin voorschreef dat de betrokken gegevens op het grondgebied van de Unie moesten worden bewaard.

Bijgevolg garandeerde deze richtlijn niet ten volle dat een onafhankelijke autoriteit toezicht houdt op de eerbiediging van de vereisten inzake bescherming en beveiliging, zoals het Handvest evenwel uitdrukkelijk voorschrijft (punten 66-68).

2. Eerbiediging van het recht op bescherming van persoonsgegevens bij de uitvoering van het Unierecht

Arrest van 21 december 2016 (Grote kamer), Tele2 Sverige (gevoegde zaken C-203/15 en C-698/15, EU:C:2016:970)¹⁴

Nadat het arrest Digital Rights Ireland en Seitlinger e.a. richtlijn 2006/24/EG ongeldig had verklaard (zie hierboven), zijn bij het Hof van Justitie twee zaken aanhangig gemaakt over de in Zweden en in het Verenigd Koninkrijk aan aanbieders van elektronischecommunicatiediensten opgelegde algemene

¹⁴ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2016, blz. 63.

verplichting om de gegevens betreffende die communicatie te bewaren, hetgeen was voorgeschreven bij de ongeduldig verklaarde richtlijn.

De dag na de uitspraak van het arrest Digital Rights Ireland en Seitlinger e.a. heeft het telecommunicatiebedrijf Tele2 Sverige de Zweedse toezichthoudende autoriteit voor post en telecommunicatie ervan in kennis gesteld dat zij de gegevens niet meer zou bewaren en voornemens was de reeds opgeslagen gegevens te wissen (zaak C-203/15). Het Zweedse recht verplichtte immers de aanbieders van elektronischecommunicatiediensten om met betrekking tot alle elektronischecommunicatiemiddelen stelselmatig en voortdurend, zonder enige uitzondering, alle verkeersgegevens en locatiegegevens van alle abonnees en geregistreerde gebruikers te bewaren. In zaak C-698/15 hadden drie personen beroep ingesteld tegen het Britse stelsel van gegevensbewaring op grond waarvan de minister van Binnenlandse Zaken de openbare telecommunicatiebedrijven kon verplichten alle communicatiegegevens maximaal twaalf maanden te bewaren, waarbij het bewaren van de inhoud van een communicatie echter niet was toegestaan.

De Kamarrätt i Stockholm (bestuursrechter in tweede aanleg Stockholm, Zweden) en de Court of Appeal (England and Wales) (Civil Division) (rechter in tweede aanleg in burgerlijke zaken, Engeland en Wales, Verenigd Koninkrijk) wendden zich tot het Hof van Justitie, dat zich diende uit te spreken over de uitlegging van artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG, de zogeheten „richtlijn betreffende privacy en elektronische communicatie“, op grond waarvan de lidstaten bepaalde uitzonderingen mogen maken op de in die richtlijn geformuleerde verplichting om de vertrouwelijkheid van de communicatie en van de daarmee verband houdende verkeersgegevens te waarborgen.

In zijn arrest heeft het Hof om te beginnen geoordeeld dat artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG, gelezen tegen de achtergrond van de artikelen 7, 8 en 11 en artikel 52, lid 1, van het Handvest, zich verzet tegen een nationale regeling zoals die van Zweden, die, ter bestrijding van criminaliteit, voorziet in algemene en ongedifferentieerde bewaring van alle verkeersgegevens en locatiegegevens van alle abonnees en geregistreerde gebruikers betreffende alle elektronischecommunicatiemiddelen. Volgens het Hof gaat een dergelijke regeling verder dan strikt noodzakelijk is, en kan zij niet worden beschouwd als een regeling die in een democratische samenleving gerechtvaardigd is, zoals genoemd artikel 15, lid 1, gelezen tegen de achtergrond van voornoemde artikelen van het Handvest, vereist (punten 99-105, 107, 112, dictum 1).

Diezelfde bepaling, gelezen tegen de achtergrond van dezelfde artikelen van het Handvest, verzet zich tevens tegen een nationale regeling die de bescherming en de beveiliging van de verkeersgegevens en de locatiegegevens en in het bijzonder de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de bewaarde gegevens regelt zonder, in het kader van de bestrijding van criminaliteit, te bepalen dat die toegang alleen wordt verleend ter bestrijding van ernstige criminaliteit, dat die toegang aan een voorafgaand toezicht door een rechterlijke instantie of een onafhankelijke bestuurlijke autoriteit is onderworpen, en dat de betrokken gegevens op het grondgebied van de Unie moeten worden bewaard (punten 118-122, 125, dictum 2).

Het Hof heeft overwogen dat artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG zich daarentegen niet verzet tegen een regeling op grond waarvan dergelijke gegevens ter bestrijding van zware criminaliteit preventief gericht kunnen worden bewaard, op voorwaarde dat die bewaring, wat de categorieën van betrokken gegevens, de betrokken communicatiemiddelen, de betrokken personen en de duur van de bewaring betreft, tot het strikt noodzakelijke wordt beperkt. Om aan deze eisen te voldoen, moet deze nationale regeling in de eerste plaats duidelijke en nauwkeurige regels bevatten, zodat persoonsgegevens doeltreffend kunnen worden beschermd tegen het risico van misbruik. Zij moet in het bijzonder aangeven in welke omstandigheden en onder welke voorwaarden een maatregel van bewaring van gegevens preventief kan worden genomen, en aldus waarborgen dat een dergelijke maatregel tot het strikt noodzakelijke wordt beperkt. In de tweede plaats moet – wat de materiële voorwaarden betreft – waaraan de nationale regeling moet voldoen om te waarborgen dat zij tot het strikt noodzakelijke is

beperkt – de bewaring van de gegevens steeds voldoen aan objectieve criteria die een verband leggen tussen de te bewaren gegevens en het nagestreefde doel. In het bijzonder moeten dergelijke voorwaarden in de praktijk van dien aard blijken te zijn dat zij de omvang van de maatregel, en dus de kring van betrokken personen, daadwerkelijk afbakenen. Wat deze afbakening betreft, moet de nationale regeling worden gebaseerd op objectieve elementen waarmee kan worden gedoeld op een groep mensen wier gegevens, althans indirect, een band met handelingen van zware criminaliteit aan het licht kunnen brengen, waarmee op de een of andere wijze kan worden bijgedragen tot de bestrijding van zware criminaliteit of waarmee een ernstig risico voor de openbare veiligheid kan worden voorkomen (punten 108-111).

II. Verwerking van persoonsgegevens in de zin van richtlijn 95/46/EG

1. Verwerking van persoonsgegevens die buiten de werkingssfeer van richtlijn 95/46/EG valt

Arrest van 30 mei 2006 (Grote kamer), Parlement/Raad (C-317/04 en C-318/04, EU:C:2006:346)

Na de terroristische aanslagen van 11 september 2001 hebben de Verenigde Staten in november van dat jaar een wettelijke regeling vastgesteld volgens welke luchtvaartmaatschappijen die verbindingen naar, vanuit of over het grondgebied van de Verenigde Staten verzorgen, de Amerikaanse autoriteiten elektronische toegang moesten verlenen tot de gegevens in hun boekings- en vertrekcontrolesystemen, Passenger Name Records (PNR) geheten.

Daar zij van mening was dat deze bepalingen in strijd zouden kunnen zijn met de Europese wetgeving en met de wetgeving van de lidstaten inzake gegevensbescherming, heeft de Commissie onderhandelingen gevoerd met de Amerikaanse autoriteiten. Na deze onderhandelingen heeft de Commissie op 14 mei 2004 beschikking 2004/535/EG¹⁵ vastgesteld waarbij werd geconstateerd dat het United States Bureau of Customs and Border Protection (bureau voor douane en grensbescherming van de Verenigde Staten; hierna: „CBP”) waarborgen voor een passend beschermingsniveau biedt voor PNR-gegevens die vanuit de Gemeenschap worden doorgegeven (hierna: „gelijkwaardigheidsbeschikking”). Vervolgens heeft de Raad op 17 mei 2004 besluit 2004/496/EG¹⁶ vastgesteld houdende goedkeuring van het sluiten van een overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Verenigde Staten inzake de verwerking en overdracht van PNR-gegevens aan het CBP door op het grondgebied van de lidstaten van de Gemeenschap gevestigde luchtvaartmaatschappijen.

Het Europees Parlement heeft het Hof van Justitie verzocht de twee bovengenoemde handelingen nietig te verklaren met name met het betoog dat de gelijkwaardigheidsbeschikking ultra vires was vastgesteld, dat artikel 95 EG (thans artikel 114 VWEU) niet de juiste rechtsgrondslag was voor het besluit houdende goedkeuring van het sluiten van de overeenkomst en, in beide zaken, dat er sprake was van schending van grondrechten.

15 Beschikking 2004/535/EG van de Commissie van 14 mei 2004 betreffende de passende bescherming van persoonsgegevens in het Passenger Name Record van vliegtuigpassagiers die aan het Bureau of Customs and Border Protection van de Verenigde Staten worden doorgegeven (PB L 235 van 6.7.2004, blz. 11).

16 Besluit 2004/496/EG van de Raad van 17 mei 2004 betreffende de sluiting van een overeenkomst tussen de Europese Gemeenschap en de Verenigde Staten van Amerika inzake de verwerking en overdracht van PNR-gegevens door luchtvaartmaatschappijen aan het Bureau of Customs and Border Protection van het ministerie van Binnenlandse Veiligheid van de Verenigde Staten van Amerika (PB L 183 van 20.5.2004, blz. 83, met rectificatie in PB L 255 van 30.9.2005, blz. 168).

Wat de gelijkwaardigheidsbeschikking betreft, heeft het Hof om te beginnen onderzocht of de Commissie haar beschikking rechtsgeldig op grondslag van richtlijn 95/46/EG kon vaststellen. In deze context stelde het Hof vast dat uit de gelijkwaardigheidsbeschikking bleek dat de doorgifte van de PNR-gegevens aan het CBP een verwerking is die betrekking heeft op de openbare veiligheid en de activiteiten van de staat op strafrechtelijk gebied. Volgens het Hof werden de PNR-gegevens weliswaar aanvankelijk door luchtvaartmaatschappijen verzameld in het kader van een onder het Unierecht vallende activiteit, namelijk de verkoop van een vliegticket dat recht gaf op een dienstverlening, maar was de in de gelijkwaardigheidsbeschikking bedoelde gegevensverwerking van geheel andere aard. Deze beschikking zag namelijk niet op een verwerking die noodzakelijk is voor een dienstverrichting, maar op gegevensverwerking die noodzakelijk werd geacht voor het waarborgen van de openbare veiligheid en voor de wetshandhaving (punten 56, 57).

In dit verband heeft het Hof opgemerkt dat het feit dat de PNR-gegevens door particuliere marktdeelnemers voor commerciële doeleinden waren verzameld en dat het deze laatste waren die ze doorgaven naar een derde land, er niet aan in de weg stond dat deze doorgifte werd beschouwd als een van de werkingssfeer van de richtlijn uitgesloten gegevensverwerking. Deze doorgifte geschiedde immers binnen een door de overheid ingesteld kader dat betrekking had op de openbare veiligheid. Bijgevolg kwam het Hof tot de slotsom dat de gelijkwaardigheidsbeschikking niet binnen de werkingssfeer van de richtlijn viel, omdat zij een verwerking van persoonsgegevens betrof die daarvan was uitgesloten. Het Hof heeft de gelijkwaardigheidsbeschikking derhalve nietig verklaard (punten 58, 59).

Wat het besluit van de Raad betreft, stelde het Hof vast dat artikel 95 EG juncto artikel 25 van richtlijn 95/46/EG niet de grondslag kan vormen voor de bevoegdheid van de Gemeenschap om de betrokken overeenkomst met de Verenigde Staten te sluiten. Die overeenkomst betrof namelijk dezelfde doorgifte van gegevens als de gelijkwaardigheidsbeschikking en dus gegevensverwerkingen die buiten de werkingssfeer van de richtlijn vielen. Bijgevolg heeft het Hof het besluit van de Raad houdende goedkeuring van de sluiting van de overeenkomst nietig verklaard (punten 67-69).

Arrest van 11 december 2014, Ryneš (C-212/13, EU:C:2014:2428)

Nadat hij verschillende keren was lastiggevallen, had Ryneš als reactie daarop aan zijn huis een bewakingscamera gemonteerd. Na een nieuw incident bij zijn huis, konden aan de hand van de opnames van die camera twee verdachten worden geïdentificeerd, jegens wie strafzaken werden ingeleid. Daar de rechtmatigheid van de verwerking van de door de bewakingscamera opgenomen gegevens door een van de verdachten werd betwist bij de Tsjechische instantie voor de bescherming van persoonsgegevens, heeft die instantie vastgesteld dat Ryneš de regels betreffende de bescherming van persoonsgegevens had geschonden en hem een geldboete opgelegd.

Nadat door Ryneš een hogere voorziening was ingesteld tegen een beslissing van de Městský soud v Praze (rechtbank van de stad Praag, Tsjechië), waarbij het besluit van genoemde instantie was bevestigd, heeft de Nejvyšší správní soud (hoogste bestuursrechter) het Hof van Justitie de vraag voorgelegd of de door Ryneš ter bescherming van zijn leven, gezondheid en eigendom gemaakte opnames een gegevensverwerking vormden die niet onder richtlijn 95/46/EG viel, omdat deze opnames door een natuurlijke persoon in activiteiten met uitsluitend persoonlijke of huishoudelijke doeleinden waren gemaakt, in de zin van artikel 3, lid 2, tweede streepje, van die richtlijn.

Het Hof heeft geoordeeld dat het gebruik van een camerasysteem dat door een natuurlijke persoon aan zijn gezinswoning werd bevestigd met als doel de eigendom, de veiligheid en het leven van de eigenaren van het huis te beschermen, maar dat ook de openbare ruimte in beeld brengt, en waarbij video-opnames van personen met behulp van opnameapparatuur doorlopend worden vastgelegd op bijvoorbeeld een harde schijf, niet wordt aangemerkt als de verwerking van persoonsgegevens die in

activiteiten met uitsluitend persoonlijke of huishoudelijke doeleinden wordt verricht in de zin van die bepaling (punt 35 en dictum).

In dit verband heeft het Hof in herinnering gebracht dat de bescherming van het grondrecht op eerbiediging van het privéleven, zoals gewaarborgd in artikel 7 van het Handvest, vereist dat de uitzonderingen op de bescherming van persoonsgegevens en de beperkingen ervan binnen de grenzen van het strikt noodzakelijke blijven. Aangezien de bepalingen van richtlijn 95/46/EG, die voor de verwerking van persoonsgegevens een regeling vaststelt die afbreuk kan doen aan de fundamentele vrijheden, en in het bijzonder aan het recht op een privéleven, noodzakelijkerwijs moeten worden uitgelegd in het licht van de grondrechten die in het Handvest zijn opgenomen, dient de uitzondering die is voorzien in artikel 3, lid 2, tweede streepje, van die richtlijn, strikt te worden uitgelegd (punten 27-29). Bovendien wordt de verwerking van persoonsgegevens die in activiteiten met „uitsluitend” persoonlijke of huishoudelijke doeleinden wordt verricht, door de bewoordingen zelf van die bepaling aan de werkingssfeer van richtlijn 95/46/EG onttrokken. Voor zover het gebruik van een videobewakingsysteem – zelfs slechts gedeeltelijk – de openbare ruimte bestrijkt en hierdoor buiten de privésfeer geraakt van degene die door middel van dit systeem gegevens verwerkt, kan het niet worden beschouwd als een activiteit die met uitsluitend „persoonlijke of huishoudelijke doeleinden” wordt verricht in de zin van die bepaling (punten 30, 31, 33).

2. Begrip „persoonsgegevens”

Arrest van 19 oktober 2016, Breyer (C-582/14, EU:C:2016:779)¹⁷

Breyer had bij de Duitse civiele rechterlijke instanties beroep ingesteld dat ertoe strekte dat aan de Bondsrepubliek Duitsland een verbod werd opgelegd om de IT-gegevens die na elk bezoek van de websites van de Duitse federale instellingen werden doorgegeven, te bewaren of door derden te doen bewaren. Teneinde cyberaanvallen af te weren en strafvervolgning van de aanvallers mogelijk te maken, werden immers door de aanbieder van onlinemediadiensten van de Duitse federale instellingen de gegevens geregistreerd die bestaan in een „dynamisch” IP-adres – een IP-adres dat bij elke nieuwe verbinding met het internet wijzigt –, alsmede de datum en het uur waarop de website werd bezocht. Anders dan bij „statische” IP-adressen, maken dynamische IP-adressen het a priori niet mogelijk om aan de hand van bestanden die voor het publiek toegankelijk zijn, een verband te leggen tussen een bepaalde computer en de fysieke aansluiting op het door de internetprovider gebruikte netwerk. De geregistreerde gegevens boden op zichzelf de aanbieder van onlinemediadiensten niet de mogelijkheid om de gebruiker te identificeren. Daarentegen beschikte de internetprovider zijnerzijds over extra informatie die het mogelijk maakt, wanneer zij wordt gecombineerd met dat IP-adres, die gebruiker te identificeren.

In deze context heeft het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter, Duitsland), waarbij beroep in Revision was ingesteld, het Hof gevraagd of een IP-adres dat een aanbieder van onlinemediadiensten opslaat wanneer zijn internetsite wordt bezocht, voor deze aanbieder een persoonsgegeven vormt.

Het Hof heeft er om te beginnen op gewezen dat voor de kwalificatie van een gegeven als „persoonsgegeven” in de zin van artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG niet vereist is dat alle informatie aan de hand waarvan de betrokkene kan worden geïdentificeerd, bij een en dezelfde persoon berust. Dat de extra informatie die nodig is om de gebruiker van een website te identificeren, niet berust bij de aanbieder van onlinemediadiensten, maar bij de internetprovider van deze gebruiker, lijkt dan ook niet uit te sluiten dat dynamische IP-adressen die worden geregistreerd door deze aanbieder, voor hem persoonsgegevens vormen in de zin van artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG (punten 43, 44).

¹⁷ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2016, blz. 62.

Bijgevolg heeft het Hof vastgesteld dat een dynamisch IP-adres dat door een aanbieder van onlinemediadiensten wordt geregistreerd telkens wanneer een persoon een website bezoekt die door deze aanbieder toegankelijk wordt gemaakt voor het publiek, ten aanzien van die aanbieder een persoonsgegeven in de zin van artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG vormt, wanneer hij beschikt over wettige middelen waarmee hij de betrokken persoon kan identificeren aan de hand van extra informatie over die persoon die bij de internetprovider van deze persoon berust (punt 49, dictum 1).

Arrest van 20 december 2017, Nowak (C-434/16, EU:C:2017:582)

Nowak, een stagiair-accountant, was niet geslaagd voor het door de Ierse beroepsorganisatie van accountants georganiseerde examen. Hij diende op grond van artikel 4 van de wet gegevensbescherming een verzoek in om toegang te verkrijgen tot alle hem betreffende persoonsgegevens waarover de beroepsorganisatie van accountants beschikte. Deze beroepsorganisatie heeft Nowak bepaalde documenten toegezonden maar weigerde diens schriftelijk examenwerk vrij te geven, met als argument dat dit geen persoonsgegevens in de zin van de wet gegevensbescherming bevatte.

Daar ook de toezichthouder voor de gegevensbescherming om dezelfde redenen geen gevolg gaf aan Nowaks verzoek om toegang, heeft Nowak zich tot de nationale rechterlijke instanties gewend. De Supreme Court (hoogste rechterlijke instantie, Ierland), waarbij Nowak een hogere voorziening had ingesteld, heeft het Hof van Justitie de vraag voorgelegd of artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG aldus moet worden uitgelegd dat, in omstandigheden als die in het hoofdgeding, de door een kandidaat geformuleerde schriftelijke antwoorden op een beroepsexamen en de eventuele opmerkingen van de examinerator bij deze antwoorden de kandidaat betreffende persoonsgegevens zijn in de zin van deze bepaling.

In de eerste plaats heeft het Hof erop gewezen dat voor de kwalificatie van een gegeven als „persoonsgegeven” in de zin van artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG niet vereist is dat alle informatie aan de hand waarvan de betrokkene kan worden geïdentificeerd, bij een en dezelfde persoon berust. Bovendien, ingeval de examinerator de identiteit van de kandidaat niet kent op het moment van de markering van de door de kandidaat verstrekte examenantwoorden, beschikt de instantie die het examen organiseert – in casu de beroepsorganisatie van accountants – wel degelijk over de nodige informatie die deze instantie toelaat om de kandidaat zonder problemen of twijfels te identificeren aan de hand van het identificatienummer dat op zijn examenwerk of op de omslag ervan is aangebracht, en om zijn antwoorden aan hem toe te schrijven.

In de tweede plaats heeft het Hof vastgesteld dat de door een kandidaat op een beroepsexamen geformuleerde schriftelijke antwoorden voor hem persoonsgebonden informatie vormen. De inhoud van deze antwoorden weerspiegelt namelijk het niveau van de kennis en de vaardigheden van de kandidaat op een welbepaald gebied, en eventueel ook zijn gedachtegang, oordeel en kritische geest. Voorts heeft het verzamelen van de voormelde antwoorden tot doel een evaluatie te maken van de beroepsbekwaamheden van de kandidaat en diens geschiktheid om het betrokken beroep uit te oefenen. Daarnaast kan het gebruik van deze informatie, dat met name leidt tot het al dan niet slagen van de kandidaat voor het betrokken examen, gevolgen hebben voor zijn rechten en belangen, aangezien het bijvoorbeeld zijn kansen om in aanmerking te komen voor het gewenste beroep of de gewenste functie kan bepalen of beïnvloeden. De vaststelling dat de door een kandidaat geformuleerde schriftelijke antwoorden op een beroepsexamen informatie betreffende deze kandidaat vormen vanwege hun inhoud, doel of gevolg, geldt trouwens evenzeer wanneer het om een openboekexamen gaat.

Wat in de derde plaats de opmerkingen van de examinerator bij de examenantwoorden van de kandidaat betreft, moet worden vastgesteld dat deze, net als de antwoorden van de kandidaat, informatie betreffende deze laatste vormen, daar zij immers de mening of beoordeling van de examinerator

weergeven betreffende de individuele prestaties van de kandidaat tijdens het examen, en meer bepaald betreffende diens kennis en vaardigheden op het betrokken gebied. Die opmerkingen hebben overigens juist tot doel om de evaluatie door de examiner van de prestaties van de kandidaat vast te leggen, en kunnen voor deze laatste effecten sorteren.

In de vierde plaats heeft het Hof geoordeeld dat de door een kandidaat geformuleerde schriftelijke antwoorden op een beroepsexamen en de eventuele opmerkingen van de examiner bij deze antwoorden kunnen worden getoetst op, onder meer, hun juistheid en de noodzaak om te worden bewaard in de zin van artikel 6, lid 1, onder d) en e), van richtlijn 95/46/EG, alsook het voorwerp kunnen uitmaken van een rectificatie of uitwissing uit hoofde van artikel 12, onder b), van deze richtlijn. Het verlenen van een recht op toegang tot die antwoorden en opmerkingen krachtens artikel 12, onder a), van deze richtlijn dient het doel van die richtlijn dat erin bestaat de bescherming te garanderen van het recht op de persoonlijke levenssfeer van de kandidaat in verband met de verwerking van zijn persoonsgegevens, ongeacht of die kandidaat een dergelijk recht op toegang heeft krachtens de op de examenprocedure van toepassing zijnde nationale wetgeving. Het Hof heeft evenwel beklemtoond dat de rechten van toegang en van rectificatie die aan artikel 12, onder a) en b), van richtlijn 95/46/EG kunnen worden ontleend, zich niet uitstrekken tot de examenvragen, aangezien deze als zodanig geen persoonsgegevens van de kandidaat vormen.

Gelet op deze aspecten kwam het Hof tot de slotsom dat in omstandigheden als die van het hoofdgeding de door de kandidaat geformuleerde schriftelijke antwoorden op een beroepsexamen en de eventuele opmerkingen van de examiner bij deze antwoorden, persoonsgegevens in de zin van artikel 2, onder a), van richtlijn 95/46/EG vormen.

3. Begrip „verwerking van persoonsgegevens“

Arrest van 6 november 2003 (Voltallige zitting), Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596)

Lindqvist, vrijwilligster bij een gemeente van de Protestantse Kerk van Zweden, had op haar eigen computer internetpagina's gecreëerd en daarop persoonsgegevens gepubliceerd over verschillende personen die net zoals zij als vrijwilliger werkten binnen die gemeente. Lindqvist werd veroordeeld tot betaling van een geldboete omdat zij in het kader van een geautomatiseerde gegevensverwerking persoonsgegevens had gebruikt zonder dit vooraf schriftelijk aan de Zweedse Datainspectie (overheidsorgaan voor de bescherming van elektronisch doorgegeven gegevens) te melden, deze gegevens zonder toestemming naar derde landen had doorgegeven en gevoelige persoonsgegevens had verwerkt.

In het hoger beroep van Lindqvist bij de Göta hovrätt (rechter in tweede aanleg, Zweden) tegen deze beslissing, heeft die rechterlijke instantie het Hof van Justitie verzocht om een prejudiciële beslissing, met name om te vernemen of Lindqvist een „geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens“ in de zin van richtlijn 95/46/EG had verricht.

Het Hof heeft vastgesteld dat het vermelden van verschillende personen op een internetpagina met hun naam of anderszins, bijvoorbeeld met hun telefoonnummer of informatie over hun werksituatie en hun liefhebberijen, als een „geheel of gedeeltelijk geautomatiseerde verwerking van persoonsgegevens“ in de zin van deze richtlijn is aan te merken (punt 27, dictum 1). Een dergelijke verwerking van persoonsgegevens die geschiedt met het oog op het verrichten van vrijwilligerswerk of religieuze activiteiten, valt immers onder geen van de uitzonderingen op de werkingssfeer van de richtlijn, daar die verwerking noch behoort tot de categorie van activiteiten die betrekking hebben op de openbare veiligheid noch tot de categorie van activiteiten met uitsluitend persoonlijke of huishoudelijke doeleinden, die buiten de werkingssfeer van de richtlijn vallen (punten 38, 43-48, dictum 2).

Arrest van 13 mei 2014 (Grote kamer), Google Spain en Google (C-131/12, EU:C:2014:317)

In 2010 had een Spaans staatsburger bij de Agencia Española de Protección de Datos (Spaans agentschap voor de gegevensbescherming; hierna: „AEPD”) een klacht ingediend tegen La Vanguardia Ediciones SL, uitgeefster van een dagblad met grote oplage in Spanje, alsmede tegen Google Spain en Google. Deze persoon voerde aan dat wanneer een internetgebruiker zijn naam ingaf in de zoekmachine van het Googleconcern, er koppelingen verschenen naar twee pagina’s van het dagblad La Vanguardia uit 1998, waarin met name een verkoop per opbod van gebouwen werd aangekondigd waarmee zijn schulden moesten worden gedekt. Met zijn klacht verzocht deze persoon ten eerste dat La Vanguardia Ediciones werd gelast hetzij de betrokken pagina’s te verwijderen of te wijzigen hetzij deze gegevens te beschermen via bepaalde door de zoekmachines geboden instrumenten. Ten tweede verzocht deze persoon dat Google Spain of Google werd gelast zijn persoonsgegevens te verwijderen of te maskeren, zodat deze zouden verdwijnen uit de zoekresultaten en uit de koppelingen van La Vanguardia Ediciones.

De AEPD had de klacht tegen La Vanguardia Ediciones afgewezen, daar hij meende dat de betrokken informatie door de redacteur rechtmatig was gepubliceerd, maar had daarentegen de klacht jegens Google Spain en Google gegrond verklaard en deze twee ondernemingen verzocht de nodige maatregelen te nemen om de gegevens uit hun index te verwijderen en voor de toekomst de toegang tot deze gegevens onmogelijk te maken. Daar deze ondernemingen bij de Audiencia Nacional (nationale centrale rechterlijke instantie, Spanje) elk beroep hadden ingesteld tot nietigverklaring van de beslissing van de AEPD, heeft deze Spaanse rechterlijke instantie het Hof van Justitie een reeks vragen voorgelegd.

Het Hof kreeg dus de gelegenheid om het begrip „verwerking van persoonsgegevens” op internet nader te bepalen in het licht van richtlijn 95/46/EG.

Het Hof heeft aldus geoordeeld dat de activiteit van een zoekmachine, die erin bestaat door derden op het internet gepubliceerde of opgeslagen informatie te vinden, automatisch te indexeren, tijdelijk op te slaan en, ten slotte, in een bepaalde volgorde ter beschikking te stellen aan internetgebruikers, moet worden gekwalificeerd als verwerking van persoonsgegevens wanneer deze informatie persoonsgegevens bevat (dictum 1). Het Hof heeft voorts in herinnering gebracht dat ook wanneer de in de richtlijn bedoelde verrichtingen uitsluitend betrekking hebben op informatie die reeds ongewijzigd in de media is gepubliceerd, zij als verwerking moeten worden aangemerkt. Een algemene afwijking van de toepassing van de richtlijn in een dergelijke hypothese zou deze richtlijn grotendeels zinloos maken (punten 29, 30).

4. Voorwaarden waaronder een verwerking van persoonsgegevens rechtmatig is in het licht van artikel 7 van richtlijn 95/46/EG

Arrest van 16 december 2008 (Grote kamer), Huber (C-524/06, EU:C:2008:724)¹⁸

Het federaal bureau voor migratie en vluchtelingen (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, Duitsland) was belast met het beheer van een centraal vreemdelingenregister waarin bepaalde persoonsgegevens waren opgenomen betreffende buitenlanders die langer dan drie maanden op het Duitse grondgebied verblijven. Dit register werd gebruikt voor statistiekdoeleinden en bij de uitoefening door veiligheids- en politiepersoneel en door rechterlijke autoriteiten van opsporings- en onderzoeksbevoegdheden ter zake van strafbare feiten of handelingen die de openbare veiligheid in gevaar brengen.

---

¹⁸ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2008, blz. 45.

Huber, Oostenrijks staatsburger, had zich in 1996 in Duitsland gevestigd om daar als zelfstandig verzekeringsagent te werken. Daar hij van mening was dat de verwerking van zijn in het betrokken register opgenomen gegevens discriminatie vormde, omdat een dergelijk bestand voor Duitse burgers niet bestond, heeft Huber om verwijdering van deze gegevens verzocht.

In deze context heeft het in die zaak aangezochte Oberverwaltungsgericht für das Land Nordrhein-Westfalen (hoogste bestuursrechter van de deelstaat Noordrijn-Westfalen, Duitsland), het Hof gevraagd of de verwerking van persoonsgegevens die in het betrokken register plaatsvond, verenigbaar was met het Unierecht.

Het Hof heeft om te beginnen in herinnering gebracht dat het verblijfsrecht van een Unieburger op het grondgebied van een lidstaat waarvan hij niet de nationaliteit bezit, niet onvoorwaardelijk is, maar kan worden gebonden aan beperkingen. Het gebruik van een dergelijk register voor de ondersteuning van de met de uitvoering van de verblijfswetgeving belaste autoriteiten is dus in beginsel legitiem en, gelet op het karakter van dit register, verenigbaar met het in artikel 12, lid 1, EG (thans artikel 18, eerste alinea, VWEU) neergelegde verbod van discriminatie op grond van nationaliteit. Een dergelijk register mag echter geen andere informatie bevatten dan voor dat doel noodzakelijk is, in de zin van de richtlijn betreffende de bescherming van persoonsgegevens (punten 54, 58, 59).

Wat het begrip noodzaak van de verwerking in de zin van artikel 7, onder e), van richtlijn 95/46/EG betreft, heeft het Hof allereerst in herinnering gebracht dat het gaat om een autonoom begrip van het Unierecht, dat moet worden uitgelegd op een wijze die volledig beantwoordt aan het doel van richtlijn 95/46/EG, zoals omschreven in artikel 1, lid 1, ervan. Vervolgens heeft het Hof vastgesteld dat een systeem van verwerking van persoonsgegevens in overeenstemming is met het Unierecht indien het uitsluitend de gegevens bevat die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van die wetgeving door deze autoriteiten, en indien door de centrale verwerking van de gegevens de uitvoering van deze wetgeving met betrekking tot het verblijfsrecht van burgers van de Unie die niet de nationaliteit van die lidstaat bezitten, efficiënter kan verlopen.

In geen geval kunnen als noodzakelijk in de zin van artikel 7, onder e), van richtlijn 95/46/EG worden beschouwd de bewaring en de verwerking van persoonsgegevens op naam in het kader van een dergelijk register voor statistiekdoeleinden (punten 52, 66, 68).

Bovendien heeft het Hof er met betrekking tot de kwestie van het gebruik van de gegevens in het register voor de bestrijding van criminaliteit met name op gewezen dat dit doel ziet op de vervolging van gepleegde misdrijven en delicten, ongeacht de nationaliteit van de daders. Voor een lidstaat mag derhalve de situatie van zijn burgers, uit het oogpunt van het doel van criminaliteitsbestrijding, niet anders zijn dan die van op zijn grondgebied verblijvende burgers van de Unie die niet de nationaliteit van die lidstaat bezitten. Bijgevolg is het verschil in behandeling tussen deze burgers van de lidstaat en die burgers van de Unie dat wordt teweeggebracht door de systematische verwerking van persoonsgegevens uitsluitend betreffende burgers van de Unie die niet de nationaliteit van de betrokken lidstaat bezitten, met criminaliteitsbestrijding als doel, bij artikel 12, lid 1, EG verboden discriminatie (punten 78-80).

Arrest van 24 november 2011, ASNEF en FECEMD (C-468/10 en C-469/10, EU:C:2011:777)

De Asociación Nacional de Establecimientos Financieros de Crédito (ASNEF) en de Federación de Comercio Electrónico y Marketing Directo (FECEMD) hadden elk bij de Tribunal Supremo (hoogste rechterlijke instantie, Spanje) bestuursrechtelijk beroep ingesteld tegen een aantal artikelen van koninklijk besluit 1720/2007 waarbij uitvoering werd gegeven aan organieke wet 15/1999 tot omzetting van richtlijn 95/46/EG.

De ASNEF en de FECEMD waren in het bijzonder van mening dat het Spaanse recht voor het verwerken van gegevens zonder toestemming van de betrokkene een voorwaarde toevoegde die in richtlijn 95/46/EG niet werd gesteld, op grond waarvan de gegevens moeten zijn opgenomen in „voor het publiek toegankelijke bronnen“, zoals deze zijn opgesomd in artikel 3, onder j), van organieke wet 15/1999. In dit verband voerden zij aan dat deze wet en koninklijk besluit 1720/2007 de reikwijdte beperkten van artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG, dat voor de verwerking van persoonsgegevens zonder toestemming van de betrokkene een voorwaarde stelt die uitsluitend verband houdt met het gerechtvaardigde belang van de voor de verwerking verantwoordelijke of van de derde(n) aan wie de gegevens worden verstrekt.

In dit verband heeft het Hof om te beginnen vastgesteld dat artikel 7 van richtlijn 95/46/EG een uitputtende lijst bevat van gevallen waarin een verwerking van persoonsgegevens zonder toestemming van de betrokkene, als rechtmatig kan worden aangemerkt. De lidstaten mogen bijgevolg niet uit hoofde van artikel 5 van die richtlijn andere beginselen betreffende de toelaatbaarheid van de verwerking van persoonsgegevens invoeren dan die welke zijn genoemd in artikel 7, noch middels bijkomende vereisten de reikwijdte van de in artikel 7 geformuleerde beginselen wijzigen. Artikel 5 staat de lidstaten immers enkel toe om, binnen de grenzen van hoofdstuk II van die richtlijn en dus binnen de grenzen van artikel 7 ervan, de voorwaarden nader te bepalen waaronder de verwerking van persoonsgegevens rechtmatig is (punten 30, 32, 33).

In het bijzonder kunnen de lidstaten richtsnoeren opstellen voor het maken van de door artikel 7, onder f), van die richtlijn vereiste afweging van de aan de orde zijnde tegengestelde rechten en belangen. Tevens kunnen zij er rekening mee houden dat de ernst van de aantasting door die verwerking van de grondrechten van de betrokkene kan verschillen naargelang van de vraag of de desbetreffende gegevens reeds in voor het publiek toegankelijke bronnen zijn opgenomen (punten 44, 46).

Evenwel heeft het Hof geoordeeld dat wanneer een nationale wettelijke regeling voor bepaalde categorieën persoonsgegevens de mogelijkheid van verwerking uitsluit, door voor die categorieën de uitkomst van de afweging van tegengestelde rechten en belangen definitief vast te stellen, zonder ruimte te bieden voor een afwijkende uitkomst wegens de bijzondere omstandigheden van een concreet geval, er geen sprake meer is van een nadere bepaling in de zin van artikel 5 van richtlijn 95/46/EG. Bijgevolg kwam het Hof tot de slotsom dat artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG zich ertegen verzet dat een lidstaat voor bepaalde categorieën persoonsgegevens categorisch en generiek de mogelijkheid van verwerking uitsluit, zonder ruimte te bieden voor een afweging van de betrokken tegengestelde rechten en belangen in een concreet geval (punten 47, 48).

Arrest van 19 oktober 2016, Breyer (C-582/14, EU:C:2016:779)

In dit arrest (zie tevens rubriek II.2, met het opschrift „Begrip ‚persoonsgegevens‘“) heeft het Hof van Justitie zich tevens uitgesproken over de vraag of artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG zich verzet tegen een regel van nationaal recht op grond waarvan de aanbieder van onlinemediadiensten persoonsgegevens van een gebruiker zonder diens toestemming enkel mag verzamelen en benutten voor zover dit nodig is om het concrete gebruik van het onlinemedium door de betrokken gebruiker mogelijk te maken en te factureren en op grond waarvan de doelstelling, die erin bestaat de goede werking van het onlinemedium in het algemeen te waarborgen, niet rechtvaardigt dat de gegevens worden benut na afloop van de desbetreffende sessie.

Het Hof heeft geoordeeld dat artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG zich verzet tegen de betrokken regeling. Krachtens deze bepaling is de verwerking van persoonsgegevens in de zin van die bepaling immers rechtmatig indien de verwerking noodzakelijk is voor de behartiging van het gerechtvaardigde belang van de voor de verwerking verantwoordelijke of van de derde(n) aan wie de gegevens worden verstrekt, mits het belang of de fundamentele rechten en vrijheden van de betrokkene niet prevaleren. In

casu had de Duitse regeling voor bepaalde categorieën persoonsgegevens categorisch en generiek de mogelijkheid van verwerking uitgesloten, zonder ruimte te bieden voor een afweging van de betrokken tegengestelde rechten en belangen in een concreet geval. Daarmee had die regeling de reikwijdte van dat in artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG geformuleerde beginsel op onrechtmatige wijze beperkt doordat zij eraan in de weg stond dat de doelstelling om de goede werking van het desbetreffende onlinemedium in het algemeen te waarborgen werd afgewogen tegen het belang of de fundamentele rechten en vrijheden van die gebruikers (punten 62-64, dictum 2).

Arrest van 4 mei 2017, Rīgas satiksme (C-13/16, EU:C:2017:336)

Deze zaak was gerezen in het kader van een geschil tussen de Letse rijkspolitie en Rīgas satiksme, een trolleybusbedrijf van de stad Riga, over een verzoek om mededeling van de identificatiegegevens van de persoon die een ongeval had veroorzaakt. In deze zaak had een taxichauffeur, nadat er een verkeersongeval was gebeurd, zijn voertuig aan de rand van de weg geparkeerd. Toen de trolleybus van Rīgas satiksme langs de taxi reed, opende de passagier die op de achterbank van die taxi zat, het portier waardoor de trolleybus werd geraakt en schade opliep. Om de gang naar de civiele rechter te kunnen maken, had Rīgas satiksme onder meer de rijkspolitie verzocht om mededeling van identificatiegegevens van de persoon die het ongeval had veroorzaakt. De politie weigerde het identificatienummer en het adres van de passagier en de documenten met de verklaringen van de bij het ongeval betrokken personen te verstrekken, omdat de documenten betreffende een bestuurlijke procedure die tot sancties leidt, alleen konden worden meegedeeld aan de partijen in die zaak en, wat het identificatienummer en het adres betreft, de wet inzake de bescherming van de gegevens van natuurlijke personen de openbaarmaking van dergelijke informatie betreffende particulieren verbodt.

Daarop heeft de Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments (hoogste rechterlijke instantie, afdeling bestuursrechtspraak, Letland) besloten het Hof de vraag voor te leggen of artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG de verplichting oplegt om persoonsgegevens aan een derde te verstrekken om hem in staat te stellen bij een civiele rechter een vordering tot schadevergoeding in te stellen voor schade die is veroorzaakt door de persoon op wie de gegevensbescherming betrekking heeft en of het feit dat deze persoon minderjarig is, invloed kan hebben op de uitlegging van deze bepaling.

Het Hof heeft geoordeeld dat artikel 7, onder f), van richtlijn 95/46/EG aldus moet worden uitgelegd dat daarbij niet de verplichting wordt opgelegd om persoonsgegevens aan een derde te verstrekken om hem in staat te stellen bij een civiele rechter een vordering tot schadevergoeding in te stellen voor schade die is veroorzaakt door de persoon op wie de gegevensbescherming betrekking heeft. Die bepaling zou zich evenwel niet tegen een dergelijke mededeling verzetten indien deze geschiedt op basis van het nationale recht, met inachtneming van de in deze bepaling gestelde voorwaarden (punten 27, 34 en dictum).

In deze context heeft het Hof vastgesteld dat het in omstandigheden als die in het hoofdgeding, onder voorbehoud van het onderzoek dat de nationale rechter dienaangaande dient te verrichten, niet gerechtvaardigd is om te weigeren aan een benadeelde partij persoonsgegevens mee te delen die noodzakelijk zijn voor het instellen van een vordering tot schadevergoeding tegen de schadeverwekker of, in voorkomend geval, tegen de personen die het ouderlijk gezag uitoefenen, omdat de schadeverwekker minderjarig is (punt 33).

Arrest van 27 september 2017, Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725)

In het hoofdgeding had Puškár beroep ingesteld bij de Najvyšší súd Slovenskej republiky (hoogste rechterlijke instantie van de Slowaakse Republiek) ertoe strekkende dat aan de Finančné riaditeľstvo (directie financiën), aan alle daaronder vallende belastingkantoren en aan de Kriminálny úrad finančnej správy (bureau voor bestrijding van financieel-economische criminaliteit) werd gelast zijn naam niet op te

nemen op de lijst van personen die door de directie financiën worden beschouwd als stromannen. Die lijst is door deze laatste opgesteld in het kader van de belastingheffing en wordt bijgehouden door de directie financiën en door het bureau voor bestrijding van financieel-economische criminaliteit (hierna: „litigieuze lijst”). Voorts verzocht hij dat iedere hem betreffende vermelding van die lijst en van het informatiesysteem van de belastingadministratie zou worden verwijderd.

In die omstandigheden heeft de Najvyšší súd zich tot het Hof van Justitie gewend, met name met de vraag of het recht op eerbiediging van het privéleven, het familie- en gezinsleven, de woning en de communicatie, neergelegd in artikel 7 van het Handvest, en het recht op bescherming van persoonsgegevens, neergelegd in artikel 8 ervan, aldus konden worden uitgelegd dat een lidstaat niet zonder instemming van de betrokkene lijsten van persoonsgegevens ten behoeve van de belastingheffing mag aanhouden en dat dus de verkrijging van persoonsgegevens door een overheidsorgaan ten behoeve van de bestrijding van belastingfraude op zich een risico zou vormen.

Het Hof kwam tot de slotsom dat artikel 7, onder e), van richtlijn 95/46/EG niet eraan in de weg staat dat door de instanties van een lidstaat ten behoeve van de belastingheffing en de bestrijding van belastingfraude zonder de instemming van de betrokken personen persoonsgegevens worden verwerkt zoals het geval is met de opstelling van een lijst van personen zoals die welke aan de orde is in het hoofdgeding, mits, in de eerste plaats, aan die instanties door de nationale wetgeving taken van algemeen belang in de zin van die bepaling zijn opgedragen, de opstelling van die lijst en de inschrijving daarop van de namen van de betrokken personen daadwerkelijk passend en noodzakelijk zijn voor de verwezenlijking van de nagestreefde doelstellingen en er voldoende aanwijzingen bestaan om te vermoeden dat de betrokken personen terecht op die lijst staan, en, in de tweede plaats, aan alle door richtlijn 95/46/EG opgelegde voorwaarden voor geoorloofdheid van die verwerking van persoonsgegevens is voldaan (punt 117, dictum 3).

In dit verband heeft het Hof vastgesteld dat het aan de verwijzende rechterlijke instantie is om na te gaan of de vaststelling van de litigieuze lijst noodzakelijk is voor de uitvoering van de in het hoofdgeding aan de orde zijnde taken van algemeen belang, waarbij onder meer in aanmerking moet worden genomen wat de precieze doelstelling is van de vaststelling van de litigieuze lijst, welke rechtsgevolgen de op die lijst vermelde personen ondervinden en of die lijst al dan niet een openbare lijst is. Bovendien dient de verwijzende rechter in het licht van het evenredigheidsbeginsel na te gaan of met de vaststelling van de litigieuze lijst en de inschrijving daarop van de namen van de betrokken personen de daarmee nagestreefde doelstellingen worden bereikt en of voor de bereiking van die doelstellingen geen andere, minder vergaande middelen kunnen worden aangewend (punten 111-113).

Voorts kan volgens het Hof het feit dat een persoon op de litigieuze lijst is ingeschreven sommige van zijn rechten aantasten. Inschrijving op die lijst zou immers zijn goede naam kunnen aantasten en nadelig kunnen zijn voor zijn betrekkingen met de belastingautoriteiten. Ook zou die inschrijving afbreuk kunnen doen aan het in artikel 48, lid 1, van het Handvest geformuleerde vermoeden van onschuld van die persoon en aan de in artikel 16 van het Handvest neergelegde vrijheid van ondernemerschap van de rechtspersonen die in verband worden gebracht met de op de litigieuze lijst ingeschreven natuurlijke personen. Bijgevolg zou een dergelijke afbreuk slechts passend zijn indien er voldoende aanwijzingen zijn om de betrokken persoon ervan te verdenken dat hij fictief een directiepost bekleedt binnen de rechtspersonen die met hem in verband worden gebracht en daarmee de belastingheffing en de bestrijding van belastingfraude ondermijnt (punt 114).

Bovendien heeft het Hof geoordeeld dat zo er redenen mochten zijn om krachtens artikel 13 van richtlijn 95/46/EG bepaalde van de in de artikelen 6 en 10 tot en met 12 ervan neergelegde rechten, zoals het recht op informatie van de betrokken persoon, te beperken, die beperking noodzakelijk zou moeten zijn ter vrijwaring van een in lid 1 van dat artikel 13 genoemd belang, zoals inzonderheid een belangrijk economisch en financieel belang op fiscaal gebied, en moeten berusten op wettelijke maatregelen (punt 116).

III. Doorgifte van persoonsgegevens naar derde landen

Arrest van 6 november 2003 (Voltallige zitting), Lindqvist (C-101/01, EU:C:2003:596)¹⁹

In deze zaak (zie tevens rubriek II.3, „Begrip ‚verwerking van persoonsgegevens‘“) wenste de verwijzende rechter in het bijzonder te vernemen of Lindqvist persoonsgegevens had doorgegeven naar derde landen in de zin van die richtlijn.

Het Hof heeft geoordeeld dat er geen sprake is van „doorgifte van gegevens naar een derde land“ in de zin van artikel 25 van richtlijn 95/46/EG wanneer een persoon in een lidstaat persoonsgegevens plaatst op een internetpagina die is opgeslagen bij een in dezelfde of in een andere lidstaat gevestigde natuurlijke of rechtspersoon bij wie de website is ondergebracht waarop de pagina kan worden geraadpleegd, en deze persoonsgegevens aldus toegankelijk maakt voor eenieder die een internetverbinding tot stand brengt, met inbegrip van personen die zich in derde landen bevinden (punt 71, dictum 4).

Gezien de ontwikkeling van internet ten tijde van de opstelling van richtlijn 95/46/EG en het ontbreken van criteria voor het gebruik van internet in hoofdstuk IV, waarin genoemd artikel 25 is opgenomen, waarmee wordt beoogd een controle door de lidstaten van de doorgiften van persoonsgegevens naar derde landen te waarborgen en waarbij deze doorgiften worden verboden wanneer die landen geen waarborgen voor een passend beschermingsniveau bieden, kan immers niet worden aangenomen dat het de bedoeling was van de gemeenschapswetgever om, vooruitlopend op latere ontwikkelingen, het begrip „doorgifte van gegevens naar een derde land“ ook te laten gelden voor een dergelijk plaatsen van persoonsgegevens op een internetpagina, ook al worden die gegevens daarmee toegankelijk gemaakt voor personen uit derde landen die de technische middelen hebben om zich toegang daartoe te verschaffen (punten 63, 64, 68).

Arrest van 6 oktober 2015 (Grote kamer), Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650)²⁰

Schrems, Oostenrijks staatsburger en gebruiker van het sociale netwerk Facebook, had bij de Data Protection Commissioner (commissaris gegevensbescherming, Ierland) een klacht ingediend, omdat Facebook Ireland de persoonsgegevens van haar gebruikers naar de Verenigde Staten doorgaf en bewaarde op servers die zich in dat land bevinden, waar zij werden verwerkt. Volgens Schrems boden het recht en de praktijk in de Verenigde Staten geen afdoende bescherming tegen surveillance, door de overheidsinstanties, op de naar dat land doorgegeven gegevens. De Data Protection Commissioner weigerde die klacht te onderzoeken, met name omdat de Commissie in beschikking 2000/520/EG²¹ had vastgesteld dat de Verenigde Staten in het kader van de zogenoemde „veiligheidsregeling“ (in het Engels: „safe harbour“)²², een passend beschermingsniveau waarborgden voor de doorgifte van persoonsgegevens.

In deze context heeft de High Court (rechter in eerste aanleg, Ierland) zich tot het Hof van Justitie gewend met een verzoek om uitlegging van artikel 25, lid 6, van richtlijn 95/46/EG, op grond waarvan de Commissie kan constateren dat een derde land waarborgen voor een passend beschermingsniveau voor de doorgegeven gegevens biedt, alsmede, in wezen, met een verzoek dat werd vastgesteld of

¹⁹ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2003, blz. 67.

²⁰ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2015, blz. 53.

²¹ Beschikking 2000/520/EG van de Commissie van 26 juli 2000 overeenkomstig richtlijn 95/46/EG van het Europees Parlement en de Raad, betreffende de gepastheid van de bescherming geboden door de veiligheidsbeginselen voor de bescherming van de persoonlijke levenssfeer en de daarmee verband houdende Vaak gestelde vragen, die door het ministerie van Handel van de Verenigde Staten zijn gepubliceerd (PB L 215 van 25.8.2000, blz. 7).

²² De veiligheidsregeling omvat een reeks beginselen inzake de bescherming van persoonsgegevens, die de Amerikaanse bedrijven op vrijwillige basis kunnen naleven.

beschikking 2000/520/EG, die door de Commissie was vastgesteld op grondslag van genoemd artikel 25, lid 6, van richtlijn 95/46/EG, geldig was.

Het Hof heeft de beschikking van de Commissie in haar geheel ongeldig verklaard en daarbij beklemtoond, allereerst, dat voor de vaststelling ervan vereist was dat naar behoren met redenen omkleed door de Commissie werd vastgesteld dat het derde land in kwestie daadwerkelijk waarborgen biedt voor een niveau van bescherming van de grondrechten dat in grote lijnen overeenkomt met dat binnen de rechtsorde van de Unie. Daar de Commissie dit in beschikking 2000/520/EG niet heeft vermeld, neemt artikel 1 van deze beschikking de vereisten van artikel 25, lid 6, van richtlijn 95/46/EG, gelezen in het licht van het Handvest, niet in acht, zodat dit ongeldig is. De veiligheidsbeginselen zijn immers uitsluitend van toepassing op zelfgecertificeerde Amerikaanse organisaties die persoonsgegevens uit de Unie ontvangen, zonder dat wordt vereist dat de Amerikaanse overheidsinstanties tot naleving van die beginselen worden verplicht. Bovendien maakt beschikking 2000/520/EG het mogelijk dat een inmenging plaatsvindt in de grondrechten van de personen van wie de persoonsgegevens vanuit de Unie naar de Verenigde Staten zijn of zouden kunnen worden doorgegeven, zonder dat enige vaststelling is gedaan ten aanzien van de vraag of er in de Verenigde Staten overheidsregels bestaan ter beperking van dergelijke inmengingen in die rechten en zonder dat iets is vermeld over de vraag of er effectieve rechtsbescherming tegen dat soort inmengingen bestaat (punten 82, 87-89, 96-98, dictum 2).

Voorts heeft het Hof artikel 3 van beschikking 2000/520/EG ongeldig verklaard voor zover daarmee aan de nationale toezichthoudende autoriteiten de bevoegdheden worden ontnomen die zij aan artikel 28 van richtlijn 95/46/EG ontleen, wanneer een persoon gegevens aanvoert die twijfel kunnen doen ontstaan over de verenigbaarheid met de bescherming van het privéleven en de grondrechten en fundamentele vrijheden van personen, van een beschikking van de Commissie waarbij is geconstateerd dat een derde land waarborgen voor een passend beschermingsniveau biedt (punten 102-104). Het Hof kwam tot de slotsom dat de ongeldigheid van de artikelen 1 en 3 van beschikking 2000/520/EG tot gevolg had dat de geldigheid van deze beschikking in haar geheel werd aangetast (punten 105, 106).

Met betrekking tot het feit dat een dergelijke inmenging niet kan worden gerechtvaardigd heeft het Hof om te beginnen opgemerkt dat een regeling van de Unie die een inmenging in de door de artikelen 7 en 8 van het Handvest gewaarborgde grondrechten met zich brengt, duidelijke en precieze regels betreffende de draagwijdte en de toepassing van een maatregel moet bevatten en minimale vereisten moet opleggen, zodat de personen van wie de persoonsgegevens aan de orde zijn, over voldoende garanties beschikken dat hun gegevens doeltreffend worden beschermd tegen het risico van misbruik en tegen elke onrechtmatige raadpleging en elk onrechtmatig gebruik van deze gegevens. De noodzaak om over dergelijke garanties te beschikken is des te groter wanneer de persoonsgegevens automatisch worden verwerkt en er een aanzienlijk risico bestaat dat deze gegevens op onrechtmatige wijze zullen worden geraadpleegd (punt 91).

Voorts, en bovenal, vereist de bescherming van het grondrecht op eerbiediging van het privéleven op het niveau van de Unie dat de uitzonderingen op de bescherming van persoonsgegevens en de beperkingen ervan binnen de grenzen van het strikt noodzakelijke blijven (punt 92). Niet beperkt tot het strikt noodzakelijke is dan ook een regeling die algemeen toestaat dat alle persoonsgegevens van alle personen van wie de gegevens vanuit de Unie worden doorgegeven, worden bewaard, zonder dat enig onderscheid wordt gemaakt, enige beperking wordt gesteld of enige uitzondering wordt gemaakt op basis van het nagestreefde doel en zonder dat wordt voorzien in een objectief criterium ter begrenzing van de toegang van de bevoegde nationale autoriteiten tot de gegevens en het latere gebruik ervan voor specifieke doeleinden, die strikt beperkt zijn en als rechtvaardiging kunnen dienen voor de inmenging als gevolg van zowel de toegang tot als het gebruik van deze gegevens (punt 93). Meer bepaald vormt een regeling op grond waarvan de autoriteiten veralgemeend toegang kunnen krijgen tot de inhoud van elektronische communicatie, een aantasting van de wezenlijke inhoud van het grondrecht op eerbiediging van het privéleven. Evenzeer eerbiedigt een regeling die niet in enige beroepsmogelijkheid voor de justitiabele voorziet om toegang tot de hem betreffende persoonsgegevens te verkrijgen, of

rectificatie of verwijdering van die gegevens, niet de wezenlijke inhoud van het grondrecht op een effectieve voorziening in rechte, zoals neergelegd in artikel 47 van het Handvest (punten 94, 95).

Advies 1/15 (PNR-overeenkomst EU-Canada) van 26 juli 2017 (Grote kamer) (EU:C:2017:592)

Op 26 juli 2017 heeft het Hof van Justitie zich voor het eerst uitgesproken over de verenigbaarheid van een ontwerp voor een internationale overeenkomst met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, en in het bijzonder met de bepalingen inzake de eerbiediging van het privéleven en de bescherming van persoonsgegevens.

De Europese Unie en Canada hadden onderhandelingen gevoerd over een overeenkomst inzake de doorgifte en verwerking van gegevens uit het Passenger Name Record (PNR-overeenkomst); die overeenkomst is in 2014 ondertekend. Nadat de Raad van de Europese Unie het Europees Parlement om goedkeuring ervan had verzocht, heeft laatstgenoemde besloten het advies van het Hof van Justitie in te winnen om te vernemen of de voorgenomen overeenkomst in overeenstemming was met het Unierecht.

De voorgenomen overeenkomst maakt de stelselmatige en continue doorgifte mogelijk van de PNR-gegevens van alle vliegtuigpassagiers aan een Canadese autoriteit met het oog op het gebruik en de bewaring ervan alsmede de eventuele latere doorgifte ervan aan andere autoriteiten en aan andere derde landen, met het doel terrorisme en zware grensoverschrijdende criminaliteit te bestrijden. Daartoe voorziet de voorgenomen overeenkomst onder meer in een periode van vijf jaar voor het bewaren van de gegevens en stelt die overeenkomst bijzondere vereisten op het gebied van de beveiliging en de integriteit van PNR-gegevens, zoals een onmiddellijke afscherming van gevoelige gegevens, en voorziet zij ook in rechten op toegang tot de gegevens, op rectificatie en op het wissen ervan alsmede in de mogelijkheid om een bestuurlijk beroep en een beroep in rechte in te stellen.

De in de voorgenomen overeenkomst bedoelde PNR-gegevens omvatten naast, met name, de naam en de contactgegevens van de vliegtuigpassagier(s), de informatie die nodig is voor de boeking, zoals de geplande reisdata en de reisroute, informatie over de tickets, de groepen van personen die onder hetzelfde boekingsnummer geregistreerd zijn, informatie over de betaalmiddelen of de facturering, informatie over de bagage en algemene opmerkingen over de passagiers.

In zijn advies heeft het Hof geoordeeld dat de PNR-overeenkomst, wegens onverenigbaarheid van verschillende bepalingen met de door de Unie erkende grondrechten, niet kon worden gesloten in de huidige vorm ervan.

Het Hof heeft vastgesteld, in de eerste plaats, dat zowel de doorgifte van PNR-gegevens vanuit de Unie naar de bevoegde Canadese autoriteit als de door de Unie met Canada overeengekomen afbakening van de voorwaarden inzake de bewaring en het gebruik van deze gegevens en de eventuele latere doorgifte ervan aan andere Canadese autoriteiten, Europol, Eurojust, justitiële of politieke autoriteiten van de lidstaten of autoriteiten van andere derde landen een inmenging in het door artikel 7 van het Handvest gewaarborgde recht vormt. Deze handelingen vormen tevens een inmenging in het door artikel 8 van het Handvest gewaarborgde grondrecht op bescherming van persoonsgegevens, aangezien zij verwerkingen van persoonsgegevens zijn (punten 125, 126).

Bovendien heeft het Hof beklemtoond dat bepaalde PNR-gegevens op zichzelf beschouwd weliswaar geen belangrijke informatie lijken te kunnen verschaffen over het privéleven van de betrokkenen, maar dat zij samen beschouwd onder meer een volledige reisroute kunnen blootleggen, inzicht kunnen geven in reisgewoontes en relaties tussen twee of meer personen, inlichtingen kunnen verschaffen over de financiële situatie van luchtreizigers, hun voedingsgewoonten of hun gezondheidstoestand, en zelfs gevoelige gegevens over deze passagiers kunnen bevatten, zoals gedefinieerd in artikel 2, onder e), van

de voorgenomen overeenkomst (informatie waaruit de raciale of etnische afkomst, de politieke opvattingen, de godsdienstige overtuiging etc. blijkt) (punt 128).

In dit verband heeft het Hof overwogen dat de betrokken inmengingen weliswaar kunnen worden gerechtvaardigd door een doelstelling van algemeen belang (verzekering van de openbare veiligheid bij de bestrijding van terroristische misdrijven en zware grensoverschrijdende criminaliteit), doch dat diverse bepalingen van de voorgenomen overeenkomst niet beperkt zijn tot het strikt noodzakelijke en geen duidelijke en nauwkeurige regels bevatten.

In het bijzonder heeft het Hof erop gewezen dat, rekening gehouden met het risico van een verwerking in strijd met het discriminatieverbod, voor de doorgifte van gevoelige gegevens naar Canada een nauwkeurige en bijzonder goed onderbouwde rechtvaardiging nodig is die is gebaseerd op andere gronden dan de bescherming van de openbare veiligheid tegen terrorisme en ernstige grensoverschrijdende criminaliteit. In casu ontbreekt een dergelijke rechtvaardiging echter. Het Hof heeft daaruit afgeleid dat de bepalingen van de overeenkomst over de doorgifte van gevoelige gegevens naar Canada en over de verwerking en de bewaring van deze gegevens onverenigbaar zijn met de grondrechten (punten 165, 232).

In de tweede plaats heeft het Hof geoordeeld dat na het vertrek van de luchtreizigers uit Canada, de duurzame opslag van de PNR-gegevens van alle luchtreizigers, die de voorgenomen overeenkomst toelaat, niet is beperkt tot wat strikt noodzakelijk is. Wat luchtreizigers betreft voor wie bij hun aankomst in Canada en tot op het ogenblik van hun vertrek uit dat land niet is vastgesteld dat zij een gevaar vormen op het gebied van terrorisme of zware grensoverschrijdende criminaliteit, lijkt er – zodra zij vertrokken zijn – tussen hun PNR-gegevens en de doelstelling van de voorgenomen overeenkomst dus geen verband – zelfs geen indirect verband – te bestaan dat de bewaring van deze gegevens rechtvaardigt. Daarentegen is het wel toelaatbaar om de PNR-gegevens van luchtreizigers ten aanzien van wie op grond van objectieve gegevens kan worden aangenomen dat zij, zelfs na hun vertrek uit Canada, een risico kunnen opleveren in het kader van de strijd tegen terrorisme en zware grensoverschrijdende criminaliteit, langer dan hun verblijf in dat land op te slaan, zelfs voor een periode van vijf jaar (punten 205-207, 209).

In de derde plaats heeft het Hof vastgesteld dat het in artikel 7 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie verankerde grondrecht op bescherming van het privéleven inhoudt dat de betrokkene zich ervan kan vergewissen dat zijn persoonsgegevens juist en rechtmatig worden verwerkt. Om de nodige verificaties te kunnen verrichten, moet hij over het recht beschikken om inzage te verkrijgen in de hem betreffende gegevens die het voorwerp van een verwerking vormen.

In dit verband heeft het Hof beklemtoond dat, in de voorgenomen overeenkomst, het van belang is dat de luchtreizigers over de doorgifte van hun PNR-gegevens aan het betrokken derde land en het gebruik van deze gegevens worden ingelicht zodra deze mededeling geen gevaar meer kan opleveren voor de onderzoeken die door de in de voorgenomen overeenkomst bedoelde publieke autoriteiten worden gevoerd. Deze informatieverstrekking is immers noodzakelijk om de luchtreizigers de mogelijkheid te bieden tot uitoefening van hun recht om inzage te vragen in de hen betreffende PNR-gegevens en in voorkomend geval de rectificatie ervan te vragen, alsook overeenkomstig artikel 47, eerste alinea, van het Handvest een doeltreffende voorziening in rechte in te stellen.

In de gevallen waarin objectieve gegevens het gebruik van de PNR-gegevens rechtvaardigen teneinde terrorisme en zware grensoverschrijdende criminaliteit te bestrijden en er een voorafgaande goedkeuring nodig is van een rechterlijke instantie of een onafhankelijke bestuurlijke entiteit, is het noodzakelijk dat de luchtreizigers individueel worden geïnformeerd. Dit geldt ook in gevallen waarin de PNR-gegevens van de luchtreizigers worden meegedeeld aan andere overheidsinstanties of aan particulieren. Een dergelijke informatieverstrekking mag evenwel pas geschieden zodra dit geen gevaar

meer kan opleveren voor de onderzoeken die worden gevoerd door de in de voorgenomen overeenkomst bedoelde publieke autoriteiten (punten 219, 220, 223, 224).

IV. Bescherming van persoonsgegevens op internet

1. Recht van verzet tegen de verwerking van persoonsgegevens („recht om te worden vergeten”)

Arrest van 13 mei 2014 (Grote kamer), Google Spain en Google (C-131/12, EU:C:2014:317)

In dit arrest (zie tevens rubriek II.3, „Begrip ‚verwerking van persoonsgegevens’”) heeft het Hof de draagwijdte van de in richtlijn 95/46/EG vervatte rechten van toegang en van verzet tegen de verwerking van persoonsgegevens op internet nader bepaald.

Zo heeft het Hof, toen het zich uitsprak over de vraag van de omvang van de verantwoordelijkheid van de exploitant van een zoekmachine op internet, in essentie geoordeeld dat ter naleving van de in artikel 12, onder b), en artikel 14, eerste alinea, onder a), van richtlijn 95/46/EG gewaarborgde rechten op toegang en verzet, en voor zover aan de in deze bepalingen gestelde voorwaarden is voldaan, die exploitant onder bepaalde voorwaarden verplicht is van de resultatenlijst die na een zoekopdracht op de naam van een persoon wordt weergegeven, de koppelingen te verwijderen naar door derden gepubliceerde webpagina's waarop informatie over deze persoon is te vinden. Het Hof heeft gepreciseerd dat een dergelijke verplichting ook kan bestaan indien deze naam of deze informatie niet vooraf of gelijktijdig van deze webpagina's is gewist en, in voorkomend geval, zelfs wanneer de publicatie ervan op deze webpagina's op zich rechtmatig is (punt 88, dictum 3).

Bovendien was aan het Hof de vraag voorgelegd of de richtlijn de betrokkene toestaat te verzoeken dat de koppelingen naar webpagina's worden verwijderd uit een dergelijke resultatenlijst op grond dat deze persoon wenst dat de informatie daarin over hem na een bepaalde tijd wordt „vergeten”. Het Hof wijst er om te beginnen op dat zelfs een aanvankelijk rechtmatige verwerking van exacte gegevens na verloop van tijd niet langer met deze richtlijn verenigbaar is omdat deze gegevens niet langer noodzakelijk zijn voor de doeleinden waarvoor zij zijn verzameld of verwerkt, met name wanneer deze gegevens gelet op deze doeleinden en gelet op de verstreken tijd ontoereikend, niet of niet meer ter zake dienend of bovenmatig zijn (punt 93). Indien dus na een verzoek van de betrokkene wordt vastgesteld de opnemings van deze koppelingen in de lijst thans onverenigbaar is met de richtlijn, moeten deze informatie en koppelingen van die lijst worden gewist (punt 94). In deze context veronderstelt de vaststelling van een recht van de betrokkene dat de informatie over hem niet meer met zijn naam wordt verbonden via een resultatenlijst, niet dat de opnemings van de betrokken informatie in de resultatenlijst de betrokkene schade berokkent (punt 96, dictum 4).

Ten slotte heeft het Hof gepreciseerd dat aangezien de betrokkene op basis van zijn door de artikelen 7 en 8 van het Handvest gewaarborgde grondrechten kan verlangen dat de betrokken informatie niet meer via de opnemings ervan in een dergelijke resultatenlijst ter beschikking wordt gesteld van het grote publiek, deze rechten in beginsel voorrang krijgen niet enkel op het economische belang van de exploitant van de zoekmachine, maar ook op het belang van dit publiek om deze informatie te vinden wanneer op de naam van deze persoon wordt gezocht. Dit zal echter niet het geval zijn indien de inmenging in de grondrechten van de betrokkene wegens bijzondere redenen, zoals de rol die deze persoon in het openbare leven speelt, wordt gerechtvaardigd door het overwegende belang dat het publiek erbij heeft om, door deze opnemings, toegang tot de betrokken informatie te krijgen (punt 97, dictum 4).

2. Verwerking van persoonsgegevens en intellectuele-eigendomsrechten

*Arrest van 29 januari 2008 (Grote kamer), Promusicae (C-275/06, EU:C:2008:54)*²³

Promusicae, een Spaanse vereniging zonder winstoogmerk waarvan de leden producenten en uitgevers van muzikale en audiovisuele opnamen zijn, had bij de Spaanse gerechten verzocht dat Telefónica de España SAU (handelsvennootschap die onder meer actief is als internetprovider) zou worden gelast de identiteit en het adres te verstrekken van bepaalde personen aan wie zij internettoegang verschaftte en van wie het „IP-adres“ en de datum en het uur waarop zij met internet verbonden zijn geweest, bekend was. Volgens Promusicae gebruikten deze personen het zogeheten „peer-to-peer“- of „p2p“-programma, dat dient voor het uitwisselen van bestanden (een gebruiksvriendelijk, onafhankelijk, decentraal en met geavanceerde zoek- en downloadfuncties uitgerust middel om de inhoud van bestanden te delen), en verleenden zij via de gedeelde map van hun personal computer toegang tot muzieknummers waarvan de exploitatierechten toebehoorden aan de leden van Promusicae. Zij had dus mededeling van deze gegevens gevorderd om tegen de betrokkenen civiele procedures te kunnen instellen.

In die omstandigheden heeft de Juzgado de lo Mercantil no 5 de Madrid (handelsrechtbank nr. 5 Madrid, Spanje) het Hof de vraag voorgelegd of op grond van de Europese wettelijke regeling de lidstaten, ter verzekering van de doeltreffende bescherming van het auteursrecht, de verplichting moeten opleggen om persoonsgegevens in het kader van een civiele procedure mee te delen.

Volgens het Hof heeft dat verzoek om een prejudiciële beslissing de vraag opgeworpen hoe de vereisten inzake de bescherming van verschillende grondrechten, namelijk enerzijds het recht op eerbiediging van het privéleven en anderzijds het recht op bescherming van de eigendom en het recht op een doeltreffend beroep, met elkaar kunnen worden verzoend.

In dit verband is het Hof tot de slotsom gekomen dat de lidstaten volgens de richtlijnen 2000/31/EG betreffende bepaalde juridische aspecten van de diensten van de informatiemaatschappij, met name de elektronische handel, in de interne markt („richtlijn inzake elektronische handel”)²⁴, 2001/29/EG betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij²⁵, 2004/48/EG betreffende de handhaving van intellectuele-eigendomsrechten²⁶, en 2002/58/EG niet gehouden zijn, in een situatie als die van het hoofdgeding de verplichting op te leggen om ter verzekering van de doeltreffende bescherming van het auteursrecht in het kader van een civiele procedure persoonsgegevens te verstrekken. De lidstaten dienen er krachtens het Unierecht bij de omzetting van deze richtlijnen wel acht op te slaan dat zij zich baseren op een uitlegging daarvan die het mogelijk maakt een juist evenwicht tussen de verschillende door de rechtsorde van de Unie beschermde grondrechten te verzekeren. Bij de tenuitvoerlegging van de maatregelen ter omzetting van deze richtlijnen moeten de autoriteiten en de rechterlijke instanties van de lidstaten vervolgens niet alleen hun nationale recht conform deze richtlijnen uitleggen, maar er ook acht op slaan dat zij zich niet baseren op een uitlegging van deze richtlijnen die in conflict zou komen met deze grondrechten of de andere algemene beginselen van het Unierecht, zoals het evenredigheidsbeginsel (punt 70 en dictum).

²³ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2008, blz. 46.

²⁴ Richtlijn 2000/31/EG van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2000 betreffende bepaalde juridische aspecten van de diensten van de informatiemaatschappij, met name de elektronische handel, in de interne markt („Richtlijn inzake elektronische handel”) (PB L 178 van 17.7.2000, blz. 1).

²⁵ Richtlijn 2001/29/EG van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2001 betreffende de harmonisatie van bepaalde aspecten van het auteursrecht en de naburige rechten in de informatiemaatschappij (PB L 167 van 22.6.2001, blz. 10).

²⁶ Richtlijn 2004/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de handhaving van intellectuele-eigendomsrechten (PB L 157 van 30.4.2004, blz. 45, met rectificatie in PB L 195 van 2.6.2004, blz. 16).

*Arrest van 24 november 2011, Scarlet Extended (C-70/10, EU:C:2011:771)*²⁷

De Belgische vereniging van auteurs, componisten en uitgevers CVBA (SABAM) had geconstateerd dat internetgebruikers die van de diensten van Scarlet Extended NV, een internetprovider (hierna: „Scarlet“), gebruikmaakten, zonder toestemming en zonder rechten te betalen werken uit haar catalogus van het internet downloaden via „peer-to-peer“-netwerken. SABAM had zich tot de nationale rechter gewend en in eerste aanleg verkregen dat jegens Scarlet een bevel werd uitgevaardigd tot beëindiging van de inbreuken op het auteursrecht door het onmogelijk te maken dat haar klanten via „peer-to-peer“-programma's elektronische bestanden ontvangen of verzenden die muziekwerken uit het repertoire van SABAM bevatten.

Nadat Scarlet daar hoger beroep had ingesteld, schorste het Hof van Beroep te Brussel (België) de behandeling van de zaak teneinde het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing te verzoeken over de vraag of een dergelijk bevel verenigbaar was met het Europese recht.

Het Hof heeft geoordeeld dat de richtlijnen 95/46/EG, 2000/31/EG, 2001/29/EG, 2002/58/EG en 2004/48/EG, samen gelezen en uitgelegd tegen de achtergrond van de vereisten die voortvloeien uit de bescherming van de toepasselijke grondrechten, aldus moeten worden uitgelegd dat zij eraan in de weg staan dat Scarlet door de rechter wordt gelast een filtersysteem voor alle elektronische communicatie via haar diensten in te voeren, met name door het gebruik van „peer-to-peer“-programma's, dat zonder onderscheid op al haar klanten wordt toegepast, preventief werkt, uitsluitend door haar wordt bekostigd en geen beperking in de tijd kent, en dat in staat is om op het netwerk van deze provider het verkeer van elektronische bestanden die een muzikaal, cinematografisch of audiovisueel werk bevatten waarop de verzoeker intellectuele-eigendomsrechten zou hebben, te identificeren, om de overbrenging van bestanden waarvan de uitwisseling het auteursrecht schendt, te blokkeren (punt 54 en dictum).

Volgens het Hof eerbiedigt een dergelijk bevel niet het verbod in artikel 15, lid 1, van richtlijn 2000/31/EG om aan een dergelijke dienstverlener een algemene verplichting van toezicht op te leggen, en evenmin het vereiste dat een juist evenwicht wordt verzekerd tussen, enerzijds, het intellectuele-eigendomsrecht en, anderzijds, de vrijheid van ondernemerschap en het recht op bescherming van persoonsgegevens en de vrijheid om informatie te ontvangen of te verstrekken (punten 40, 49).

In deze context heeft het Hof erop gewezen dat, ten eerste, het rechterlijk bevel tot invoering van het litigieuze filtersysteem een systematische analyse van alle inhoud veronderstelt en de verzameling en identificatie van de IP-adressen van de gebruikers die illegale inhoud via het netwerk versturen. Aangezien die IP-adressen de precieze identificatie van die gebruikers mogelijk maken, vormen zij beschermde persoonsgegevens (punt 51). Ten tweede kan dat rechterlijk bevel ook de vrijheid van informatie beperken, aangezien het filtersysteem mogelijk onvoldoende onderscheid maakt tussen legale en illegale inhoud, zodat de toepassing ervan zou kunnen leiden tot de blokkering van communicatie met legale inhoud. Het wordt immers niet betwist dat de beantwoording van de vraag of een verzending legaal is, ook afhangt van de toepassing van wettelijke uitzonderingen op het auteursrecht, die verschillen van lidstaat tot lidstaat. Bovendien kunnen sommige werken in bepaalde lidstaten tot het publieke domein behoren of kunnen ze door de betrokken auteurs gratis op het internet zijn geplaatst (punt 52).

Bijgevolg heeft het Hof vastgesteld dat de betrokken nationale rechterlijke instantie bij de uitvaardiging van een rechterlijk bevel waarbij Scarlet werd verplicht het litigieuze filtersysteem in te voeren, niet het vereiste eerbiedigde dat een juist evenwicht wordt verzekerd tussen enerzijds het intellectuele-eigendomsrecht en anderzijds de vrijheid van ondernemerschap, het recht op bescherming van persoonsgegevens en de vrijheid om informatie te ontvangen of te verstrekken (punt 53).

---

²⁷ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2011, blz. 37.

Arrest van 19 april 2012, Bonnier Audio e.a. (C-461/10, EU:C:2012:219)

De Högsta domstol (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Zweden) verzocht het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van de richtlijnen 2002/58/EG en 2004/48/EG, in het kader van een geding van Bonnier Audio AB, Earbooks AB, Norstedts Förlagsgrupp AB, Piratförlaget AB en Storyside AB (hierna: „Bonnier Audio e.a.”) tegen Perfect Communication Sweden AB (hierna: „ePhone”) waarin ePhone opkomt tegen een door Bonnier Audio e.a. ingediend verzoek om een bevel tot verstrekking van informatie.

In deze zaak waren Bonnier Audio e.a. uitgevers, die onder meer het exclusieve recht bezaten op het reproduceren, uitgeven en distribueren van 27 boeken in de vorm van luisterboeken. Zij waren van mening dat inbreuk was gemaakt op hun exclusieve recht doordat deze 27 boeken zonder hun toestemming voor het publiek toegankelijk waren gemaakt via een FTP-server („file transfer protocol”) die de uitwisseling van bestanden en de overdracht van gegevens tussen computers via internet mogelijk maakte. Derhalve hadden zij zich tot de Zweedse gerechten gewend met een verzoek tot het gelasten van mededeling van de naam en het adres van de gebruiker van het IP-adres dat geacht werd te zijn gebruikt om de betrokken bestanden door te geven.

In deze context heeft de Högsta domstol, waarbij cassatieberoep was ingesteld, het Hof van Justitie de vraag voorgelegd of het Unierecht in de weg staat aan de toepassing van een op artikel 8 van richtlijn 2004/48/EG gebaseerde nationale bepaling volgens welke in een civielrechtelijke procedure een internetprovider met het oog op de identificatie van een abonnee kon worden gelast aan een auteursrechthouder of diens vertegenwoordiger informatie te verstrekken over de abonnee aan wie de internetprovider het IP-adres had toegewezen dat is gebruikt om inbreuk te maken op het auteursrecht, wanneer de verzoeker een duidelijk bewijs van de inbreuk op een bepaald auteursrecht heeft vergaard en die maatregel in overeenstemming is met het evenredigheidsbeginsel.

Het Hof heeft om te beginnen in herinnering gebracht dat artikel 8, lid 3, van richtlijn 2004/48/EG, gelezen in samenhang met artikel 15, lid 1, van richtlijn 2002/58/EG, zich er niet tegen verzet dat de lidstaten de verplichting opleggen, persoonsgegevens aan particulieren door te geven met het oog op de civielrechtelijke vervolging van inbreuken op het auteursrecht, maar de lidstaten evenmin ertoe verplicht, in een dergelijke verplichting te voorzien. Evenwel moeten de autoriteiten en de rechterlijke instanties van de lidstaten niet alleen hun nationale recht conform deze richtlijnen uitleggen, maar er ook acht op slaan dat zij zich niet baseren op een uitlegging ervan die in conflict zou komen met de grondrechten of de andere algemene beginselen van het Unierecht, zoals het evenredigheidsbeginsel (punten 55, 56).

In dit verband heeft het Hof opgemerkt dat ingevolge de betrokken nationale wettelijke regeling een bevel tot mededeling van de betrokken gegevens slechts kon worden gegeven indien duidelijke bewijzen van een inbreuk op een intellectuele-eigendomsrecht op een werk zijn overgelegd, de gevraagde gegevens de opsporing van een inbreuk op het auteursrecht kunnen vergemakkelijken en het belang van de redenen voor dit bevel opweegt tegen de ongemakken of andere nadelen ervan voor degene tot het wie het is gericht, of tegen enig ander daarmee strijdig belang (punt 58).

Bijgevolg luidde de slotsom van het Hof dat de richtlijnen 2002/58/EG en 2004/48/EG niet in de weg staan aan een nationale wettelijke regeling als die in het hoofdgeding, voor zover deze regeling de nationale rechterlijke instantie waarbij door een persoon met procesbevoegdheid een verzoek om een bevel tot mededeling van persoonsgegevens is ingediend, in staat stelt om de in het geding zijnde tegengestelde belangen af te wegen op basis van de concrete omstandigheden van de zaak en daarbij terdege rekening te houden met de uit het evenredigheidsbeginsel voortvloeiende vereisten (punt 61 en dictum).

V. Nationale toezichthoudende autoriteiten

1. Strekking van het vereiste van onafhankelijkheid

Arrest van 9 maart 2010 (Grote kamer), Commissie/Duitsland (C-518/07, EU:C:2010:125)²⁸

Met haar verzoekschrift had de Commissie het Hof verzocht vast te stellen dat de Bondsrepubliek Duitsland de verplichtingen niet was nagekomen die op haar rustten krachtens artikel 28, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 95/46/EG, doordat de autoriteiten die belast zijn met het toezicht op de verwerking van persoonsgegevens in de niet-publieke sector in de verschillende deelstaten aan overheidstoezicht waren onderworpen, waardoor het vereiste van „volledige onafhankelijkheid” van de autoriteiten die belast zijn met het waarborgen van de bescherming van die gegevens, onjuist was uitgevoerd.

De Bondsrepubliek Duitsland was van mening dat artikel 28, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 95/46/EG een functionele onafhankelijkheid van de toezichthoudende autoriteiten vereist, in die zin dat deze autoriteiten onafhankelijk moeten zijn ten opzichte van de organen van de niet-publieke sector waarop zij toezicht uitoefenen en niet onderhevig mogen zijn aan beïnvloeding van buitenaf. Het overheidstoezicht in de Duitse deelstaten was haars inziens geen beïnvloeding van buitenaf, maar een bestuurlijk intern mechanisme van toezicht door instanties binnen hetzelfde bestuursapparaat als de toezichthoudende autoriteiten, die, evenals deze laatste autoriteiten, de doelstellingen van richtlijn 95/46/EG moeten vervullen.

Het Hof heeft geoordeeld dat de in richtlijn 95/46/EG voorziene waarborg van onafhankelijkheid van de nationale toezichthoudende autoriteiten de doeltreffendheid en de betrouwbaarheid van het toezicht op de naleving van de bepalingen inzake de bescherming van natuurlijke personen bij de verwerking van persoonsgegevens beoogt te verzekeren en tegen de achtergrond van deze doelstelling moet worden uitgelegd. Die waarborg is niet ingevoerd om deze autoriteiten zelf en hun gemachtigden een bijzondere positie te verlenen, maar om een grotere bescherming te bieden aan de personen en organen die door hun beslissingen worden getroffen. Derhalve moeten de toezichthoudende autoriteiten bij de uitoefening van hun taken objectief en onpartijdig handelen (punt 25).

Het Hof heeft vastgesteld dat deze autoriteiten die belast zijn met het toezicht op de verwerking van persoonsgegevens in de niet-publieke sector, een onafhankelijkheid moeten genieten die hen in staat stelt om hun taken zonder beïnvloeding van buitenaf te vervullen. Deze onafhankelijkheid sluit niet enkel elke beïnvloeding door de organen waarop toezicht wordt uitgeoefend, uit, maar ook elk bevel of elke andere beïnvloeding van buitenaf, rechtstreeks of indirect, die de vervulling door deze autoriteiten van hun taak, een juist evenwicht tussen de bescherming van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer en het vrije verkeer van persoonsgegevens te vinden, in het gedrang zou kunnen brengen. Het gevaar alleen al dat de instanties die belast zijn met het overheidstoezicht, een politieke invloed kunnen uitoefenen op de beslissingen van de bevoegde toezichthoudende autoriteiten, volstaat om de onafhankelijke vervulling van hun taken te hinderen. Ten eerste zou er sprake kunnen zijn van een „geanticiperde gehoorzaamheid” van deze autoriteiten in het licht van de beslissingspraktijk van de instantie die belast is met het overheidstoezicht. Ten tweede vereist de door deze autoriteiten vervulde rol van hoeders van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer dat de beslissingen van deze toezichthoudende autoriteiten, en dus de autoriteiten zelf, boven iedere verdenking van partijdigheid staan. Volgens het Hof is overheidstoezicht op de nationale toezichthoudende autoriteiten dus niet verenigbaar is met het vereiste van onafhankelijkheid (punten 30, 36, 37 en dictum).

²⁸ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2010, blz. 34.

Arrest van 16 oktober 2012 (Grote kamer), Commissie/Oostenrijk (C-614/10, EU:C:2012:631)

Met haar verzoekschrift verzocht de Commissie het Hof vast te stellen dat Oostenrijk, door niet alle nodige maatregelen te nemen om te verzekeren dat de in Oostenrijk geldende wettelijke regeling, wat de Datenschutzkommission (commissie gegevensbescherming) betreft, die is ingesteld als toezichthoudende autoriteit voor de bescherming van persoonsgegevens, voldeed aan het criterium van onafhankelijkheid, de krachtens artikel 28, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 95/46/EG op hem rustende verplichtingen niet was nagekomen.

Het Hof stelde niet-nakoming door Oostenrijk vast, en overwoog in wezen dat de lidstaat die een regeling instelt op grond waarvan de bestuurder van die autoriteit een overheidsambtenaar is die is onderworpen aan bestuurlijk toezicht, het secretariaat ervan is geïntegreerd in de diensten van de nationale regering en de nationale regeringsleider een onvoorwaardelijk recht heeft op informatie over alle aspecten van het beheer van die autoriteit, niet voldoet aan het in richtlijn 95/46/EG geformuleerde criterium van onafhankelijkheid (punt 66 en dictum).

Het Hof heeft om te beginnen in herinnering gebracht dat de woorden „in volledige onafhankelijkheid” in artikel 28, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 95/46/EG impliceren dat de toezichthoudende autoriteiten een onafhankelijkheid moeten genieten die hen in staat stelt om hun taken zonder beïnvloeding van buitenaf te vervullen. Dat een dergelijke autoriteit functioneel onafhankelijk is, nu haar leden bij de uitoefening van hun functie onafhankelijk zijn en door geen enkele instructie zijn gebonden, volstaat als zodanig niet om die toezichthoudende autoriteit voor elke beïnvloeding van buitenaf te behoeden. Met de in dit kader vereiste onafhankelijkheid wordt niet alleen beoogd rechtstreekse beïnvloeding – in de vorm van instructies – uit te sluiten, maar tevens elke vorm van indirecte beïnvloeding die de beslissingen van de toezichthoudende autoriteit zou kunnen sturen. Bovendien moeten, gelet op de door de toezichthoudende autoriteiten vervulde rol van hoeders van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de beslissingen van deze autoriteiten, en dus de autoriteiten zelf, boven iedere verdenking van partijdigheid verheven zijn (punten 41-43, 52).

Het Hof heeft gepreciseerd dat een nationale toezichthoudende autoriteit, teneinde aan het criterium van onafhankelijkheid in genoemde bepaling van richtlijn 95/46/EG te kunnen voldoen, niet hoeft te beschikken over een autonome begrotingslijn, zoals die welke is voorzien in artikel 43, lid 3, van verordening (EG) nr. 45/2001. De lidstaten zijn immers niet verplicht om in hun nationale wettelijke regeling voorschriften op te nemen die vergelijkbaar zijn met die van hoofdstuk V van verordening (EG) nr. 45/2001 om aan hun toezichthoudende autoriteit(en) volledige onafhankelijkheid te verzekeren en zij kunnen dus bepalen dat vanuit het oogpunt van het begrotingsrecht de toezichthoudende autoriteit onder een bepaalde afdeling van een ministerie valt. De toekenning van het personeel en de materiële middelen die noodzakelijk zijn voor een dergelijke autoriteit, mag echter niet beletten dat zij haar taken „in volledige onafhankelijkheid” vervult in de zin van artikel 28, lid 1, tweede alinea, van richtlijn 95/46/EG (punt 58).

Arrest van 8 april 2014 (Grote kamer), Commissie/Hongarije (C-288/12, EU:C:2014:237)²⁹

In deze zaak had de Commissie het Hof van Justitie verzocht vast te stellen dat Hongarije, door het mandaat van de toezichthoudende autoriteit voor de bescherming van persoonsgegevens voortijdig te beëindigen, de krachtens richtlijn 95/46/EG op hem rustende verplichtingen niet was nagekomen.

---

²⁹ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2014, blz. 62.

Het Hof heeft geoordeeld dat een lidstaat die het mandaat van de toezichthoudende autoriteit voor de bescherming van persoonsgegevens voortijdig beëindigt, de krachtens richtlijn 95/46/EG op hem rustende verplichtingen niet nakomt (punt 62, dictum 1).

Volgens het Hof sluit de onafhankelijkheid die de autoriteiten die belast zijn met het toezicht op de verwerking van persoonsgegevens moeten genieten, immers met name elk bevel en elke andere – rechtstreekse of indirecte – beïnvloeding van buitenaf uit, in welke vorm ook, die hun beslissingen zouden kunnen sturen en aldus de vervulling door deze autoriteiten van hun taak om een juist evenwicht tussen de bescherming van het recht op bescherming van de persoonlijke levenssfeer en het vrije verkeer van persoonsgegevens te vinden, in het gedrang zouden kunnen brengen (punt 51).

Het Hof heeft voorts in herinnering gebracht dat aangezien de functionele onafhankelijkheid als zodanig niet volstaat om die toezichthoudende autoriteiten voor elke beïnvloeding van buitenaf te behoeden, het loutere gevaar dat de instanties die belast zijn met het overheidstoezicht een politieke invloed kunnen uitoefenen op de beslissingen van de toezichthoudende autoriteiten, volstaat om de onafhankelijke vervulling van de taken van deze autoriteiten te hinderen. Indien het elke lidstaat vrij zou staan om het mandaat van een toezichthoudende autoriteit vóór de aanvankelijk daarvoor voorziene afloop te beëindigen, zonder de voordien daartoe vastgestelde voorschriften en waarborgen te eerbiedigen, zou de gedurende haar gehele mandaat boven deze autoriteit hangende dreiging van een dergelijke voortijdige beëindiging kunnen leiden tot een vorm van gehoorzaamheid door haar aan de politieke macht, die onverenigbaar is met dat onafhankelijkheidsvereiste. Bovendien zou de toezichthoudende autoriteit in een dergelijke situatie niet kunnen worden geacht in alle omstandigheden boven elke verdenking van partijdigheid te functioneren (punten 52-55).

2. Vaststelling welk recht toepasselijk is en welke toezichthoudende autoriteit bevoegd is

Arrest van 1 oktober 2015, Weltimmo (C-230/14, EU:C:2015:639)³⁰

De Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (nationale autoriteit belast met de gegevensbescherming en de vrijheid van informatie, Hongarije) had een geldboete opgelegd aan de in Slowakije geregistreerde vennootschap Weltimmo, die vastgoedwebsites voor in Hongarije gelegen onroerend goed beheert, omdat die vennootschap de persoonsgegevens van de adverteerders op deze websites niet had verwijderd, hoewel deze daarom hadden verzocht, en die gegevens had verstrekt aan incassobureaus opdat onbetaalde rekeningen zouden worden voldaan. Volgens de Hongaarse toezichthoudende autoriteit had Weltimmo aldus de Hongaarse wet waarbij richtlijn 95/46/EG was omgezet, geschonden.

Nadat aldaar cassatieberoep was ingesteld, heeft de Kúria (hoogste rechter, Hongarije) twijfels geuit over de vaststelling van het toepasselijke recht en over de bevoegdheid van de Hongaarse toezichthoudende autoriteit in het licht van artikel 4, lid 1, en artikel 28 van richtlijn 95/46/EG. Hij heeft het Hof van Justitie derhalve verscheidene prejudiciële vragen voorgelegd.

Wat het toepasselijke nationale recht betreft heeft het Hof geoordeeld dat het op grond van artikel 4, lid 1, onder a), van richtlijn 95/46/EG mogelijk is de wetgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens van een andere lidstaat dan die waar de voor de verwerking van die gegevens verantwoordelijke is geregistreerd, toe te passen, voor zover bedoelde verantwoordelijke via een duurzame vestiging op het grondgebied van die lidstaat een, zelfs geringe, reële en daadwerkelijke

³⁰ Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2015, blz. 55.

activiteit uitoefent, in het kader waarvan die verwerking plaatsvindt. Teneinde vast te stellen of dat het geval is, kan de verwijzende rechter ten eerste met name rekening houden met het feit dat de activiteit van de voor de verwerking verantwoordelijke, in het kader waarvan deze verwerking plaatsvindt, bestaat in de exploitatie van vastgoedsites voor onroerend goed dat is gelegen op het grondgebied van die lidstaat, die in de taal van die lidstaat zijn gesteld, en dat deze activiteit dientengevolge hoofdzakelijk, zo niet volledig, op bedoelde lidstaat is gericht. De verwijzende rechter kan ten tweede tevens rekening houden met het feit dat deze verantwoordelijke in die lidstaat over een vertegenwoordiger beschikt die is belast met het innen van de uit die activiteit resulterende openstaande rekeningen en met de vertegenwoordiging van hem in bestuurlijke en juridische procedures met betrekking tot de verwerking van de betrokken gegevens. Het Hof heeft gepreciseerd dat de nationaliteit van degenen wier gegevens aldus worden verwerkt, daarentegen irrelevant is (punt 41, dictum 1).

Wat de bevoegdheden betreft van de toezichthoudende autoriteit waarbij klachten zijn ingediend in overeenstemming met artikel 28, lid 4, van richtlijn 95/46/EG, heeft het Hof vastgesteld dat deze autoriteit die klachten kan behandelen ongeacht het toepasselijke recht en zelfs voordat zij weet welk nationaal recht op de betrokken verwerking van toepassing is (punt 54). Evenwel kan zij, wanneer zij tot de conclusie komt dat het recht van een andere lidstaat van toepassing is, geen sancties opleggen buiten het grondgebied van de lidstaat waartoe zij behoort. In een dergelijke situatie dient zij, uit hoofde van de samenwerkingsverplichting van artikel 28, lid 6, van die richtlijn, aan de toezichthoudende autoriteit van die andere lidstaat te vragen om een mogelijke schending van dat recht vast te stellen en indien dat recht dat toestaat sancties op te leggen, waarbij zij zich in voorkomend geval kan verlaten op de informatie die zij haar zal hebben doorgegeven (punten 57, 60, dictum 2).

3. Bevoegdheden van de nationale toezichthoudende autoriteiten

Arrest van 6 oktober 2015 (Grote kamer), Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650)

In deze zaak (zie tevens rubriek III, „Doorgifte van persoonsgegevens naar derde landen“) heeft het Hof met name geoordeeld dat de nationale toezichthoudende autoriteiten bevoegd zijn om de doorgifte van persoonsgegevens naar derde landen te toetsen.

In dat verband heeft het Hof om te beginnen vastgesteld dat de nationale toezichthoudende autoriteiten over een breed scala aan bevoegdheden beschikken en dat deze bevoegdheden, die niet-uitputtend zijn opgesomd in artikel 28, lid 3, van richtlijn 95/46/EG, de middelen vormen die voor de vervulling van hun taak nodig zijn. Zo beschikken deze autoriteiten onder meer over onderzoeksbevoegdheden, zoals het recht alle inlichtingen in te winnen die voor de uitoefening van hun toezichthoudende taak noodzakelijk zijn, effectieve bevoegdheden om in te grijpen, zoals de bevoegdheid om een gegevensverwerking voorlopig of definitief te verbieden, alsmede de bevoegdheid om in rechte op te treden (punt 43).

Wat de bevoegdheid betreft om de doorgifte van persoonsgegevens naar derde landen te toetsen, heeft het Hof geoordeeld dat het juist is dat uit artikel 28, leden 1 en 6, van richtlijn 95/46/EG volgt dat de bevoegdheden van de nationale toezichthoudende autoriteiten betrekking hebben op de verwerking van persoonsgegevens op het grondgebied van de lidstaat waaronder zij vallen, zodat zij op grond van dit artikel 28 niet beschikken over bevoegdheden ten aanzien van de verwerking van dergelijke gegevens op het grondgebied van een derde land (punt 44).

Evenwel vormt de bewerking die bestaat in het doen doorgeven van persoonsgegevens vanuit een lidstaat naar een derde land, als zodanig echter een verwerking van persoonsgegevens die op het grondgebied van een lidstaat wordt verricht. Aangezien de nationale toezichthoudende autoriteiten ingevolge artikel 8, lid 3, van het Handvest en artikel 28 van richtlijn 95/46/EG belast zijn met het toezicht op de naleving van de regels van de Unie op het gebied van de bescherming van natuurlijke personen bij

de verwerking van persoonsgegevens, is elk van hen bevoegd om na te gaan of bij een doorgifte van die gegevens naar een derde land vanuit de lidstaat waaronder zij valt, de vereisten van deze richtlijn worden nageleefd (punten 45, 47).

VI. Territoriale toepassing van de Europese wettelijke regeling

Arrest van 13 mei 2014 (Grote kamer), Google Spain en Google (C-131/12, EU:C:2014:317)

In dit arrest [zie tevens de rubrieken II.3, „Begrip ‚verwerking van persoonsgegevens‘”, en IV.1, „Recht van verzet tegen de verwerking van persoonsgegevens („recht om te worden vergeten’)] heeft het Hof van Justitie zich tevens uitgesproken over de territoriale werkingssfeer van richtlijn 95/46/EG.

Zo heeft het Hof geoordeeld dat er sprake is van een verwerking van persoonsgegevens in het kader van de activiteiten van een vestiging van de voor de verwerking verantwoordelijke op het grondgebied van de lidstaat, in de zin van richtlijn 95/46/EG, wanneer de exploitant van een zoekmachine die zijn maatschappelijke zetel weliswaar in een derde land heeft, in een lidstaat ten behoeve van het promoten en de verkoop van door deze zoekmachine aangeboden advertentieruimte een bijkantoor of een dochteronderneming opricht waarvan de activiteiten op de inwoners van die lidstaat zijn gericht (punten 55, 60, dictum 2).

In dergelijke omstandigheden zijn de activiteiten van de exploitant van de zoekmachine en die van zijn vestiging in de betrokken lidstaat, hoewel zij verschillend zijn, immers onlosmakelijk met elkaar verbonden, daar de activiteiten inzake de advertentieruimtes het middel vormen om de betrokken zoekmachine economisch rendabel te maken en deze machine tegelijkertijd het middel is waarmee deze activiteiten kunnen worden verricht (punt 56).

VII. Recht van het publiek op toegang tot documenten van instellingen van de Europese Unie en bescherming van persoonsgegevens

Arrest van 29 juni 2010 (Grote kamer), Commissie/Bavarian Lager (C-28/08 P, EU:C:2010:378)

Bavarian Lager, een vennootschap die was opgericht met als doel Duits bier te importeren voor verkoop in cafés en bars in het Verenigd Koninkrijk, kon haar product niet verkopen, doordat een groot aantal cafés en bars in het Verenigd Koninkrijk gebonden waren door exclusieve afnameovereenkomsten op grond waarvan zij hun bier moesten betrekken van bepaalde brouwerijen.

Krachtens de regeling van het Verenigd Koninkrijk inzake levering van bier (hierna: „GBP”), waren Britse brouwerijen gehouden de houders van pubs de mogelijkheid te bieden, bier van een andere brouwerij te betrekken, mits het was gefust. Het meeste buiten het Verenigd Koninkrijk geproduceerde bier kon niet als „bier op fust” in de zin van de GBP worden beschouwd, zodat het niet binnen de werkingssfeer ervan viel. Daar zij van mening was dat deze regeling een maatregel van gelijke werking als een kwantitatieve invoerbepaling vormde, had Bavarian Lager een klacht ingediend bij de Commissie.

Tijdens de door de Commissie tegen het Verenigd Koninkrijk ingeleide niet-nakomingsprocedure, hebben vertegenwoordigers van de communautaire en de Britse overheid alsmede vertegenwoordigers van de Confédération des Brasseurs du Marché Commun (confederatie van brouwers van de gemeenschappelijke markt, CBMC) deelgenomen aan een vergadering die plaatsvond op 11 oktober 1996. Na door de Britse autoriteiten op de hoogte te zijn gebracht van de wijziging in de betrokken regeling, die ertoe strekte de verkoop van flessenbier als bier van een andere oorsprong, net als bier op fust, mogelijk te maken, had de Commissie Bavarian Lager in kennis gesteld van de schorsing van de niet-nakomingsprocedure.

Nadat Bavarian Lager een verzoek had ingediend teneinde het volledige proces-verbaal van de vergadering van oktober 1996, met vermelding de namen van alle deelnemers, te verkrijgen, heeft de Commissie dit verzoek afgewezen bij besluit van 18 maart 2004, waarbij zij zich met name beriep op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer van deze personen, zoals gewaarborgd bij de verordening inzake de bescherming van persoonsgegevens.

Bavarian Lager heeft vervolgens beroep ingesteld bij het Gerecht en om nietigverklaring van dat besluit van de Commissie verzocht. Bij arrest van 8 november 2007 heeft het Gerecht het besluit van de Commissie nietig verklaard, met name op grond van de overweging dat de enkele opname van de naam van de betrokkenen op de lijst van personen die namens de entiteit die zij vertegenwoordigen hebben deelgenomen aan een vergadering, geen inbreuk vormde en de persoonlijke levenssfeer van deze personen niet in gevaar bracht. De Commissie, ondersteund door het Verenigd Koninkrijk en de Raad, heeft daarop bij het Hof van Justitie een hogere voorziening ingesteld tegen dat arrest van het Gerecht.

Het Hof heeft om te beginnen opgemerkt dat wanneer een verzoek dat is gebaseerd op verordening (EG) nr. 1049/2001³¹ inzake de toegang tot documenten, strekt tot het verkrijgen van toegang tot documenten die persoonsgegevens bevatten, de bepalingen van verordening (EG) nr. 45/2001 in volle omvang van toepassing worden, met inbegrip van de bepaling volgens welke de ontvanger van de door te geven persoonsgegevens de noodzaak van openbaarmaking moet aantonen, en de bepaling die de betrokkene de mogelijkheid biedt om op grond van zwaarwegende en gerechtvaardigde redenen die met zijn bijzondere situatie verband houden, te allen tijde bezwaar aan te tekenen tegen de verwerking van hem betreffende gegevens (punt 63).

Vervolgens heeft het Hof vastgesteld dat de lijst van deelnemers aan een in het kader van een niet-nakomingsprocedure gehouden vergadering, welke lijst is opgenomen in het proces-verbaal van die vergadering, persoonsgegevens bevatte in de zin van artikel 2, onder a), van verordening (EG) nr. 45/2001, daar de personen die aan de vergadering hebben kunnen deelnemen, konden worden geïdentificeerd (punt 70).

Ten slotte kwam het Hof tot de slotsom dat, door te eisen dat voor de personen die niet uitdrukkelijk toestemming hadden gegeven voor de openbaarmaking van de op hen betrekking hebbende persoonsgegevens in het proces-verbaal, de noodzaak van de doorgifte van deze persoonsgegevens werd aangetoond, de Commissie had gehandeld in overeenstemming met artikel 8, onder b), van verordening (EG) nr. 45/2001 (punt 77).

Wanneer in het kader van een verzoek om toegang tot dat proces-verbaal uit hoofde van verordening (EG) nr. 1049/2001 geen enkele uitdrukkelijke en legitieme rechtvaardigingsgrond en evenmin enig overtuigend argument tot staving van de noodzaak van de doorgifte van deze persoonsgegevens is aangevoerd, kan de Commissie immers de verschillende belangen van de betrokken partijen niet tegen elkaar afwegen. Evenmin kan zij nagaan of er redenen bestaan om aan te nemen dat door deze doorgifte

---

31 Verordening (EG) nr. 1049/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2001 inzake de toegang van het publiek tot documenten van het Europees Parlement, de Raad en de Commissie (PB L 145 van 31.5.2001, blz. 43).

de rechtmatige belangen van de betrokkenen worden geschaad, zoals artikel 8, onder b), van verordening (EG) nr. 45/2001 voorschrijft (punt 78).³²

Arrest van 16 juli 2015, ClientEarth en PAN Europe/EFSA (C-615/13 P, EU:C:2015:489)

De Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (EFSA) had een werkgroep opgericht teneinde richtsnoeren op te stellen waarin de toepassing van artikel 8, lid 5, van verordening (EG) nr. 1107/2009³³ werd uitgewerkt. Volgens dat artikel doet de aanvrager van toelating voor het op de markt brengen van een gewasbeschermingsmiddel het dossier vergezeld gaan van alle collegiaal getoetste wetenschappelijke open literatuur, zoals vastgesteld door EFSA, over de neveneffecten van de werkzame stof en de relevante metabolieten daarvan voor de gezondheid, het milieu en niet-doelsoorten.

Daar over de ontwerprichtsnoeren een openbare raadpleging was gehouden, hadden ClientEarth en Pesticide Action Network Europe (PAN Europe) opmerkingen over dat ontwerp ingediend. In deze context hadden zij EFSA gezamenlijk verzocht om toegang tot verschillende documenten over de voorbereiding van de ontwerprichtsnoeren, met inbegrip van de opmerkingen van de externe deskundigen.

EFSA had ClientEarth en PAN Europe toegang verleend tot met name de individuele opmerkingen van de externe deskundigen over de ontwerprichtsnoeren. Zij wees er echter op dat zij de namen van deze deskundigen onleesbaar had gemaakt overeenkomstig artikel 4, lid 1, onder b), van verordening (EG) nr. 1049/2001 en de Uniewetgeving inzake bescherming van persoonsgegevens, met name verordening (EG) nr. 45/2001. Zij wees er in dat verband op dat openbaarmaking van de namen van die deskundigen een doorgifte van persoonsgegevens inhield in de zin van artikel 8 van verordening (EG) nr. 45/2001, en dat in casu niet was voldaan aan de in dat artikel genoemde voorwaarden voor een dergelijke doorgifte.

Daarop hebben ClientEarth en PAN Europe bij het Gerecht beroep in gesteld strekkende tot nietigverklaring van dat besluit van EFSA. Daar het Gerecht dit beroep had verworpen, hebben ClientEarth en PAN Europe bij het Hof van Justitie een hogere voorziening ingesteld tegen het arrest³⁴ van het Gerecht.

In de eerste plaats heeft het Hof opgemerkt dat aangezien de gevraagde informatie het mogelijk zou maken een bepaalde deskundige met bepaalde opmerkingen in verband te brengen, zij betrekking heeft op geïdentificeerde natuurlijke personen en zij dus een geheel van persoonsgegevens vormt in de zin van artikel 2, onder a), van verordening (EG) nr. 45/2001. Daar de begrippen „persoonsgegevens” in de zin van artikel 2, onder a), van verordening (EG) nr. 45/2001 en „gegevens betreffende de persoonlijke levenssfeer” niet mogen worden verward, heeft het Hof voorts vastgesteld dat de bewering van ClientEarth en PAN Europe dat de litigieuze informatie geen betrekking had op de persoonlijke levenssfeer van de betrokken deskundigen, niet ter zake dienend was. (punten 29, 32).

In de tweede plaats heeft het Hof het argument van ClientEarth en PAN Europe onderzocht dat was gebaseerd op het bestaan van een klimaat van wantrouwen ten aanzien van EFSA, die vaak wordt beschuldigd van partijdigheid op grond dat zij een beroep doet op deskundigen die persoonlijke belangen hebben die zijn ingegeven door hun banden met de industrie, en op de noodzaak om de transparantie van het besluitvormingsproces van die autoriteit te waarborgen. Dit argument was gestaafd door een studie waarin was vastgesteld dat er banden bestonden tussen de meerderheid van de leden van een uit deskundigen samengestelde werkgroep van EFSA en industriële belangengroepen. In

³² Dit arrest is opgenomen in het Jaarverslag 2010, blz. 14.

³³ Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot intrekking van de richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad (PB L 309 van 24.11.2009, blz. 1).

³⁴ Arrest Gerecht van 13 september 2013, ClientEarth en PAN Europe/EFSA (T-214/11, EU:T:2013:483).

dit verband heeft het Hof geoordeeld dat het verkrijgen van de litigieuze informatie noodzakelijk was om de onpartijdigheid van elke deskundige in de uitvoering van zijn wetenschappelijke taak ten dienste van EFSA concreet na te kunnen gaan. Bijgevolg heeft het Hof het arrest van het Gerecht vernietigd en daarbij vastgesteld dat het Gerecht ten onrechte had geoordeeld dat bovenbedoeld argument van ClientEarth en PAN Europe niet volstond om aan te tonen dat de doorgifte van de litigieuze informatie noodzakelijk was (punten 57-59).

In de derde plaats, teneinde te beoordelen of het litigieuze besluit van EFSA rechtmatig was, heeft het Hof onderzocht of er een reden bestond om aan te nemen dat die doorgifte de rechtmatige belangen van de betrokkenen had kunnen schaden. In dit verband heeft het Hof vastgesteld dat de bewering van EFSA dat openbaarmaking van de litigieuze informatie de persoonlijke levenssfeer en integriteit van die deskundigen had kunnen schaden, een algemene overweging betrof die voor het overige door geen enkel concreet gegeven werd gestaafd. Het Hof was van oordeel dat een dergelijke openbaarmaking integendeel op zich de betrokken vermoedens van partijdigheid had kunnen wegnemen of de eventueel betrokken deskundigen de mogelijkheid had geboden om, in voorkomend geval door middel van de beschikbare beroepswegen, de gegrondheid van die beschuldigingen van partijdigheid te betwisten. Gelet op deze gegevens heeft het Hof ook het besluit van EFSA nietig verklaard (punten 69, 73).

* * *

De arresten in deze fiche zijn geïndexeerd in het Repertorium van de rechtspraak in de rubrieken 1.04.03.07, 1.04.03.08, 1.04.03.11, 2.04, 2.05.00, 4.11.01 en 4.11.07.